

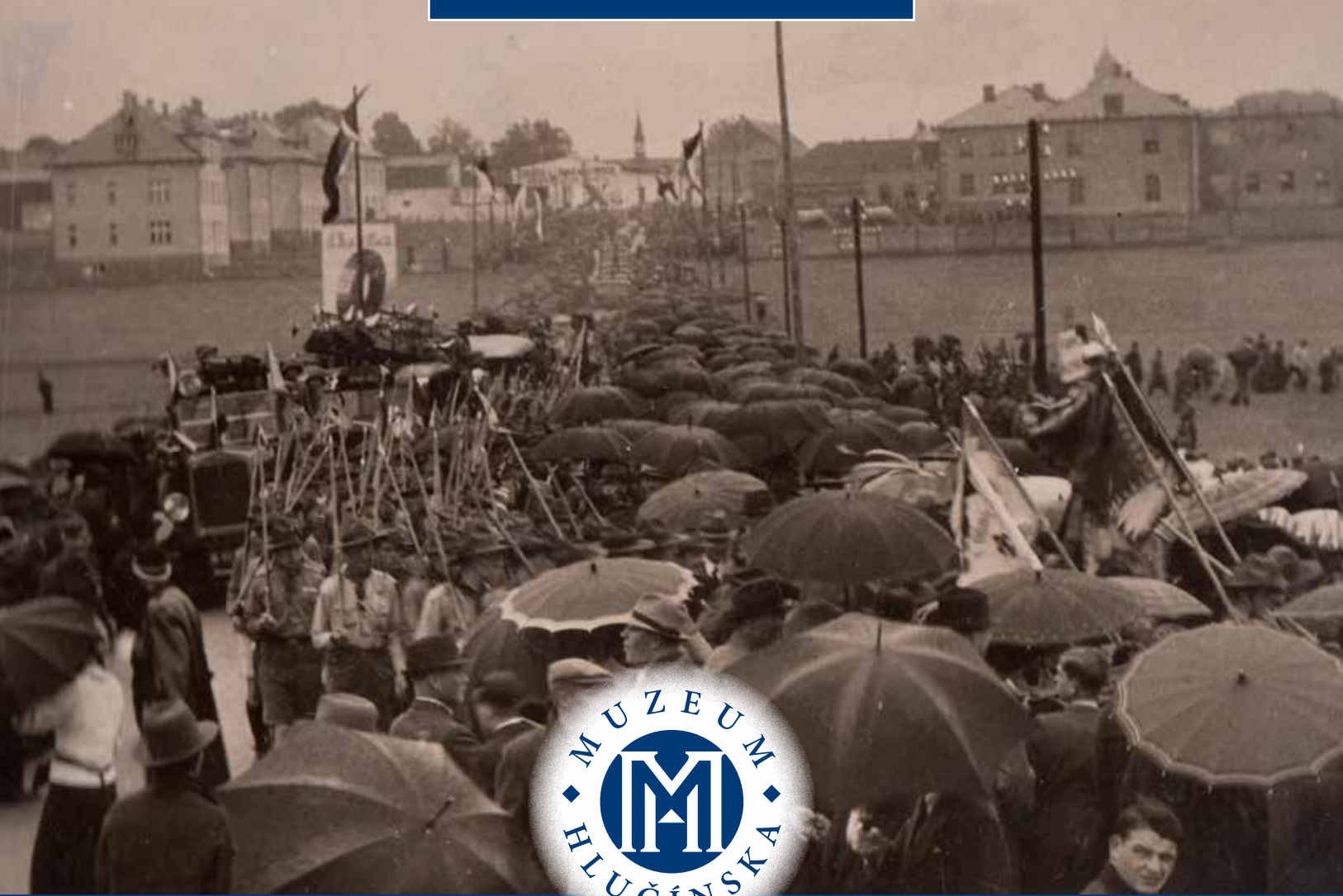
HLUČÍNSKO

Vlastivědný časopis Muzea Hlučína

Téma roku 2018

8. ročník - 2018 - číslo 2

Osudové osmičky

a Společnost přátel Muzea Hlučína

/ Karel Müller / Polozapomenutí potomci Přemysla Otakara II. /
/ Albertovec / Hlučínský hraničářský pluk / Hlučínsko na cestě k Mnichovu 1935–38 /
/ Hlučínsko v letech 1945–1989 / Marie Schenková / Píšť /

PŘEDPLATNÉ ČASOPISU

Máte zájem získávat časopis přímo do vašeho domu? Nechcete, aby vám uteklo jediné číslo?

Zaregistrujte si u nás předplatné časopisu Hlučínsko na dobu jakou si zvolíte.

Registrace:

- osobně v Muzeu Hlučínska na hlučínském zámku
- telefonicky na tel. č. 595 041 617
- e-mailem na muzeum.hlucinska@seznam.cz

Cena jednoho čísla časopisu činí: 55 Kč
(časopis: 35 Kč + poštovné 20 Kč)

POKYNY PRO ÚPRAVU PŘÍSPĚVKŮ:

Rozsah příspěvků a technická kvalita obr. příloh:

max. 5 normostran v textových editorech Word 6.0, Word 97, Word 2000, popř. jiných. (řádkování 1,5), max. 5 ks obrazových příloh (fotky, mapy, grafy...) kvalita pro tisk (min 300 dpi) nebo skenovatelná předloha

Podoba citací: Citování je shodné se zavedeným systémem v časopise Český časopis historický.

Srov. <http://www.hiu.cas.cz/cs/nakladatelstvi/periodika/cesky-casopis-historicky/citacni-uzus.ep/>

Způsob odevzdání rukopisů: Články, prosíme, odevzdávejte zásadně v elektronické podobě na flash disku nebo e-mailem (redakce@spmh.cz)

HLUČÍNSKO

Vlastivědný časopis Muzea Hlučínska

8. ročník, 2018, číslo 2

Vydává: Muzeum Hlučínska, příspěvková organizace, za spoluúčasti Společnosti přátel Muzea Hlučínska

Redakční rada: Mgr. Metoděj Chrástecký (předseda), Mgr. Jan Gromnica, PhDr. Jiří Jung, Ph.D., Mgr. Zdeněk Kravar, Ph.D., Mgr. Radim Lokoč, Ph.D., Anna Malchárková, Johana Musálková, MSc., PhDr. Jiří Neminář, Eva Peterková, Manfred Ruský, Mgr. Marek Skupien
Jazyková úprava: Mgr. Lenka Lasáková

Grafická úprava: Mgr. Vladimír Kotek

Tisk: RETIS GROUP s.r.o.

Adresa redakce a administrace:

Muzeum Hlučínska, Zámecká 286/4, 748 01 Hlučín
tel.: 595 041 617, 595 041 337, e-mail: redakce@spmh.cz

Evidenční číslo: MK ČR E 19916

Identifikační číslo: ISSN 1804-6967

Uzávěrka příštího čísla je 31. března 2019.

Za obsah článků zodpovídají autoři.

Vyšlo nákladem 600 výtisků.

Foto – přední strana obálky: Zástup účastníků slavnosti předání bojového praporu hraničářského pluku na cestě od žel. stanice ke kasárnám; zadní strana obálky: Plakát zvoucí na oslavu předání bojového praporu hraničářského pluku v Hlučíně.

Obsah

Několik slov úvodem...	3
Zdeněk Kravar	
Karel Müller – Hlučínsko	4
Zdeněk Kravar	
Polozapomenutí potomci Přemysla Otakara II.	6
David Radek	
Před dvěma sty lety byl založen Albertovec	9
Zdeněk Kravar	
Hlučínský hraničářský pluk	10
Aleš Binar	
Hlučínsko na cestě k Mnichovu 1935–1938	14
Ondřej Kolář	
Od katastrofy ke konsolidaci. Hlučínsko v letech 1945 až 1989)	16
Aleš Binar	
K životnímu jubileu historičky umění a muzejnice Marie Schenkové	21
Ondřej Haničák	
Hlučínské ulice v Německu	22
Jiří Neminář	
Přírodní rezervace Daňanec	24
Jakub Kubačka, Adrián Czernik, Radim Lokoč	
Hospoda U Cara Alexandra I., pověst ze Služovic	25
Anna Malchárková	
Tak svět odplácí	26
Jana Schlossarková	
Ztracené a znovu objevené dílo mnichovského malíře Hanse Martina	28
Jiří Jung	
Proměny: vřesinská orlovna	31
Literatura – podzim 2018	32
Zdeněk Kravar	
Co se jedlo a pilo na Hlučínsku II.	32
Eva Peterková	
Zprávy z činnosti muzea a Společnosti přátel Muzea Hlučínska	33
Slezská tour „Zmizelých Sudet“	34
Píšť	35
Marek Skupien	

Činnost a aktuality Společnosti přátel Muzea Hlučínska sledujte na internetové adrese www.spmh.cz a na [facebook.com/muzeumhlucinska](https://www.facebook.com/muzeumhlucinska)

Několik slov úvodem...

---

8 / 2018 / 2

Vážení čtenáři,

Ohodnoťte nás na portále

<https://www.do-muzea.cz/muzeum-hlucinska/>

Karel Müller – Hlučínsko

Zdeněk Kravar

8 / 2018 / 2

Zemský archiv v Opavě spravuje významné archív- ní materiály k dějinám Hlučínska a je proto při stu- diu jakékoli historické problematiky související s tím- to regionem neopomenutelným zdrojem pramenů. Dlouholetým ředitelem archivu je PhDr. Karel Müller, kterého jsme při příležitosti jeho životního jubilea požádali o následující rozhovor, týkající se (nejen) Hlučínska.

Žijete v Opavě, narodil jste se v Ostravě, ale rodové kořeny máte na Kroměřížsku. Ačkoli Vaši předkové byli z Moravy, rád zdůrazňujete svou „zemskou“ příslušnost ke Slezsku, což jistě souvisí i s Vaší profesí historika a archiváře. Myslíte si, že tyto pojmy mají svůj význam i na počátku 21. století?

Nepochybně. Ač jsem Slezan „jen“ z povolání, vždycky jsem se snažil upozorňovat na skutečnost, že naše republika sestává ze tří historických zemí. Na Slezsko se velmi často zapomíná, a bohužel často tak činí i ti, kteří odtud vzešli. Svou vinu na tom mají také média a jejich nedostatečně poučení redaktoři.

Předpokládám, že k Hlučínsku žádnou genetickou vazbu nemáte. Vybavujete si například z dětství nebo ze studií, kdy a za jakých okolností jste tento region a „Prajáky“ poprvé zaregistroval?

Mé nejstarší vzpomínky na Hlučínsko jsou spojeny s tramvají, tzv. „bednou“, kterou jsem občas zajížděl z Ostravy do Hlučína se spolužáky. Intenzivněji jsem se s tímto regionem, resp. alespoň s jeho okrajovými obcemi Koblovem a Petřkovicemi, začal seznamovat jako člen archeologického kroužku při Ostravském muzeu, které v 70. letech minulého století provádělo vykopávky na Landeku. Vedl je muzejní archeolog Rostislav Jánošík a já jsem zde potkal řadu přátel. Dokonce jsem o naší činnosti vyprávěl v televizi, byv zpovídán zpěvákem Pavlem Novákem.

Ve Vaší publikační činnosti dominuje téma heraldiky. Publikoval jste řadu článků o pečetích a znacích šlechtických rodů, ale také cechů a obcí. Co bylo impulzem k vydání publikace o pečetích a znacích všech obcí na Hlučínsku v roce 1999?

Dlouhodobě se zaměřuji na komunální sfragistiku a heraldiku celého českého Slezska. Po roce 1990 nastal na tomto poli doslova boom, když obecní zákon umožnil užívat znak a nově i vlajku každé samostatné obci. Slezské obce šly v první linii, poněvadž zde existovala tradice pečetní symboliky již od přelomu 17. a 18. století a bylo tedy na čem stavět. Zřejmě pod vlivem mé výstavy a knížky o obcích na Těšínsku mě oslovil dr. Erich Šefčík, vedoucí Zámeckého muzea v Kravařích, zda bych obdobně nezpracoval pečeti

a znaky obcí na Hlučínsku. Výstava se povedla a drobná publikace je už dávno rozebrána. Později jsem se obdobně vyrovnal s obcemi na Jesenicku, ostatní části českého Slezska, Opavsko a Krnovsko, snad ještě časem zvládnou rovněž.

Jako člen podvýboru pro heraldiku Poslanecké sněmovny České republiky jste od počátku 90. let minulého století posuzoval udělování heraldických symbolů městům a obcím. Na Hlučínsku mají v současné době již všechny obce svůj znak a prapor. Je tato oblast z pohledu heraldika v něčem výjimečná?

Myslím, že není. V symbolice hlučínských obcí se stejně jako jinde objevují odkazy na patrony místních kostelů v podobě postav příslušných světců či jejich atributů, zemědělské nástroje, i tzv. mluvící znamení, odvozená z názvu obce, byť s jeho skutečným etymologickým základem často nemají nic společného, jako např. had ve znaku Hati či stará šachová figura zvaná Roh v symbolice Rohova. Unikátní v celostátním měřítku je třeba znak Strahovic, v němž polovina hodinového ciferníku připomíná pověst o tzv. Hodinovém dole.

Hlučínsko není velký region a odpovídá tomu i malý počet zde působících historiků. Dva z nich byli profesí archiváři. Erich Šefčík byl rodákem z Kravař, Václav Štěpán se sice narodil v Olomouci, ale hlučínskému regionu zasvětil velkou část své historické práce. S oběma vás spojovaly kolegiální vztahy. Jak na ně vzpomínáte?

Osobně mně byl bližší Erich Šefčík, s nímž jsem se pravidelně stýkal od svého příchodu do Opavy až po Erichovo předčasné úmrtí. Václava Štěpána jsem si vážil především pro jeho pečlivost v práci s archivními prameny. To Erich byl v tomto směru někdy až příliš „velkorysý“. Na rozdíl od dr. Štěpána, který se vždy výhradně a absolutně soustředil na své badatelské téma, Erich Šefčík byl typický extrovert a dokázal poba- vit širokou společnost. Jeho výroky, z nichž řada mi uvízla v paměti, jsou však většinou nepublikovatelné.

Nestorem mezi historiografy Hlučínska je Vilém Plaček. Se svou manželkou právě vydávají další rozsáhlou publikaci, tentokrát o dějinách Sudic. V čem vidíte příčinu tak velkého zájmu obcí na Hlučínsku o to, mít shrnuty své vlastní dějiny v podobě výpravné knihy?

Nevim, jestli je tento trend charakteristický jen pro Hlučínsko. Každopádně je velmi chválný a je třeba poděkovat osvíceným představitelům jednotlivých obcí, že jsou ochotni uvolnit na tyto publikace nemalé finanční prostředky. Poptávka ovšem vyžaduje i nabídku.

A zde Hlučínsko mělo štěstí na autory, jak manžele Plačkovy, tak výše zmíněného Václava Štěpána. Myslím, že u nás neexistuje region, který by měl na takové úrovni zpracovány dějiny takřka všech svých obcí.

Až do roku 1960 byl Hlučín okresním městem a byl zde i městský archiv. Písemnosti místní a okresní proveniencce dnes spravuje opavský okresní archiv, zatímco zemský archiv se stará o archivní fondy vyšších instancí. Na jaké prameny byste návštěvníka archivu zajímajícího se o Hlučínsko zejména upozornil? Možná lépe: Lze ještě dnes mezi archiváliemi odhalit nějaký mimořádně významný nebo zajímavý dokument, můžete jmenovat nějaký příklad právě z Hlučínska?

V našem archivu už asi ne. Velký a zatím historiky nedostatečně probádaný archivní materiál pro dějiny Hlučínska, především v 18. a 19. století, se ale skrývá ještě v zahraničních archivech, v Polsku (státní archivy v Katovicích, v Opolí a ve Vratislavi) a samozřejmě také v Německu.

Archivní práci jste zasvětil svůj celý profesní život. Opavský archiv je Vaším jediným působištěm, nastoupil jste sem hned po skončení studia a takřka třicet let tento archiv řídíte. V současnosti zaujímá Zemský archiv v Opavě přední místo v procesu digitalizace archiválií a jejich zpřístupňování na internetu. Jistě jste na tento výsledek hrdý. Máte jako archivář ještě nějaký plán do budoucna, který se Vám dosud nepodařilo splnit?

Kdysi jsem si myslel, že během svého ředitelování se mi podaří zajistit pro centrálu našeho archivu novou moderní budovu, kterou by si v ní uložené archiválie jistě zasloužily. Ale nenaskytla se pro to vhodná příležitost a obávám se, že hned tak nenastane. Takže ty mé současné cíle v tomto směru jsou již podstatně skromnější – dokončení archivního areálu v Krnově, vybudování nového pracoviště v Havířově. Rád bych udržel stávající tempo digitalizace archiválií, kterou nyní zaměřujeme na mapový materiál, jenž je badateli velmi žádaný. Sám bych rád v dohledné době dokončil inventarizaci několika archivních fondů, především registratury našeho archivu a jeho předchůdců či písemných pozůstalostí archivářů Adolfa Turka a Leopolda Peřicha.

Obligátní otázka na závěr. Je něco, co Vás na Hlučínsku fascinuje, co je dle Vašeho názoru pro zdejší region typické?

Na Hlučínsku mne fascinovaly vždycky dva fenomény – očividně větší úpravnost obcí oproti ostatním oblastem Opavska (a nemám tím na mysli jen lokality nově osídlené po 2. světové válce) a potom pozoruhodná

kombinace německých křestních jmen se slovanskými příjmeními. Oba se ale zřejmě pomalu vytrácí.

Vím, že Váš vnuk se zajímá o československé opevnění z doby před druhou světovou válkou. Byli jste již spolu navštívit některá opevnění právě na Hlučínsku?

Díky svému nejstaršímu, sedmiletému vnukovi jsme v letošním roce navštívili i s manželkou areál československého opevnění v Darkovičkách, kde jsme zatím nikdy nebyli. Vnuk byl nadšen a mě to zaujalo rovněž, byť „doma“ se cítím spíš ve středověku a raném novověku.

PhDr. Karel Müller (nar. 13. dubna 1958 v Ostravě), v letech 1977–1981 studoval historii na Univerzitě Palackého v Olomouci, studia zakončil získáním doktorátu. V roce 1982 nastoupil do Státního oblastního archivu v Opavě (od roku 1992 Zemský archiv v Opavě), od roku 1990 je jeho ředitelem. V současné době patří pod archiv pobočka v Olomouci a deset státních okresních archivů v Moravskoslezském a Olomouckém kraji. Od roku 2006 je K. Müller členem podvýboru pro heraldiku Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Přednášel heraldiku, sfragistiku a genealogii na Univerzitě Palackého v Olomouci a v letech 1992–2018 rovněž na Slezské univerzitě v Opavě. Je členem řady muzejních a vědeckých rad institucí u nás i v zahraničí, jakož i redakčních rad odborných časopisů.

Polozapomenutí potomci Přemysla Otakara II.

David Radek

8 / 2018 / 2

Avers pamětní medaile s vyobrazením sedícího Mikuláše II. Opavsko-Ratibořského. V pravé ruce drží listinu a u pravé nohy má opřený meč (odznak rytířských ctností a vojenské moci svázaný s povinností bránit poddané). V levé ruce drží čtvrcený znak Opavského a Ratibořského vévodství, *soukromá sbírka*

Přední strana jezdecké pečeti opavského vévody Mikuláše II. z 19. července roku 1318, převzata z publikace Martin Wihoda – Pavel Kouřil – Dalibor Prix: Hradby českého Slezska (dále jen: převzata z HČS)

Avers jezdecké pečeti Přemysla Opavského, kde sám Přemek sedí na koni s přílbou a štítem, jež představuje znak opavských vévodů, *převzata z HČS*

Běžně se můžeme setkat s tvrzením, že rod Přemyslovců vymřel po meči v roce 1306 smrtí českého krále Václava III. Realita je ale poněkud komplikovanější. Hlavní větev rodu skutečně vymřela v daném roce, ale je třeba si uvědomit, že linie tzv. opavských Přemyslovců existovala dále. Hlavní větev rodu přežila ta opavská o více než dvě stě let. Posledním opavským Přemyslovcem byl Valentin I. Hrbatý, který zemřel bez potomků až v roce 1521. Následující řádky budou proto věnovány dějinám této zapomínané větve slavného rodu českých Přemyslovců.

Zakladatelem rodu byl Mikuláš I., syn českého krále Přemysla Otakara II. a Anežky z Kuenringu, která bývá občas nazývána „Palceřík“. Nešlo o legitimní ženu Přemysla Otakara II., ale o jeho konkubínu. Mikuláš I. byl tedy nemanželským synem českého krále. Fakt, že český král měl nemanželského potomka, nebyl nikterak výjimečný a u Přemysla Otakara II. víme dokonce o sedmi nemanželských dětech. Kromě Mikuláše to byl ještě syn Jan a dalších pět dcer.

Z potomků Přemysla Otakara II. byl Mikuláš bezpochyby nejúspěšnější a na dlouhou dobu byl jediným mužským potomkem českého krále. Narodil se snad roku 1255, přesné datum neznáme. Václav II., který nakonec převzal otcovo místo v čele království, se narodil až v roce 1271. Český král tedy dlouho čelil faktu, že nemá legitimního mužského dědice. Rozhodl se proto k neobvyklému kroku a pokusil se legitimizovat Mikuláše. Papež vyšel jeho přání vstříc a roku 1260 uznal Mikuláše za legitimního potomka českého krále. Papež si ale vymínil, že Mikuláš, ačkoliv mohl zastávat jakékoliv dvorské postavení, nemohl nikdy usednout na královský trůn. Tuto skutečnost musel Přemysl Otakar II. akceptovat.

Český král navzdory tomuto neúspěchu nepřestal Mikuláše dále protežovat a postupně jej začal spojovat s Opavskem. Nejpozději roku 1269 vydělil Opavsko z moravského markrabství a Mikuláš od této chvíle používal titul „*dominus Opaviae*“, tedy pán Opavy. Později se v jeho titulatuře můžeme setkat také s označením „*dux*

Opaviae“ – opavský kníže. Tento pojem je ale poněkud nepřesný, protože opavské knížectví za Mikulášova života fakticky neexistovalo. Mikuláš nadále zůstával po otcově boku, víme, že byl pasován na rytíře během výpravy Přemysla Otakara II. do Rakous v roce 1273. K pasování došlo pod hradem Raabs (dnes Raabs an der Thaya) v Rakousku. Mikuláš otce doprovázel i do osudové bitvy na Moravském poli, která se odehrála 26. srpna 1278. Je pravděpodobné, že se pohyboval v nejbližším okolí českého krále a nejspíše jej mohl vidět i padnout. On sám bitvu přežil, ale byl zajat a následující tři roky byl vězněn v Uhrách.

Výkupné za Mikuláše bylo zapláceno až v roce 1281. V tom samém roce se také vrátil zpět do českého království. Nešlo o příjemný návrat. Jeho Opavsko zabrala královna vdova Kunhuta společně se Závíšem z Falkenštejna. Mikuláše čekal dlouhý spor o vlastní území, ze kterého ale vyšel vítězně, a Opavsko znovu získal. Ze své držby se ale netěšil dlouho a Václav II. mu území krátce po svém nástupu na český trůn (1283, korunován až 1297) odebral. Nelze ale konstatovat, že by upadl u mladého krále v nemilost. Poté, co Závíš z Falkenštejna upadl u krále v nemilost (1287), byl Mikuláš pověřen velením trestné výpravy a velmi pravděpodobně byl také přítomen Závíšově popravě před hradem Hluboká. Poté, co Václav II. získal také polskou korunu, působil Mikuláš jako jeho zástupce v Polsku. Opavsko se pokusil znovu získat po smrti Václava II., ale neúspěšně. Poslední léta jeho života jsou zahalená tajemstvím, víme pouze, že zemřel v roce 1318 a byl pochován v minoritském klášteře v Brně.

Prvním skutečným knížetem Opavy se stal až jeho syn Mikuláš II. Ten se narodil okolo roku 1288 jako prvorozený syn Mikuláše I. Po nástupu Jana Lucemburského na český trůn (1310, korunován 1311) se dokázal velmi rychle spojit s novým českým králem a z těchto vazeb pak těžil celý život. Typickým příkladem může být zisk Opavska. 3. července 1318 bylo Opavsko definitivně vyděleno z moravského markrabství a Jan Lucemburský toto území propůjčil Mikuláši II. jako léno. V případě vymření Mikulášova rodu mělo knížectví připadnout zpět českému králi. V tuto chvíli tedy došlo ke vzniku opavského knížectví a Mikuláš II. se tak stal opavským knížetem a fakticky také zakladatelem rodu opavských Přemyslovců.

Mikuláše II. můžeme právem považovat za jednoho z nejúspěšnějších a nejvýraznějších představitelů rodu opavských Přemyslovců. Po vzoru svého otce se Mikuláš II. pohyboval v nejvyšších patrech soudobé politiky a zastával například prestižní funkci komorníka království českého. Proslul také jako válečník a doprovázel

Jana Lucemburského na mnoha válečných výpravách. Byl také velmi významným diplomatem. Zprostředkoval například schůzku slezských knížat s Janem Lucemburským v Opavě v roce 1327. V důsledku tohoto setkání došlo k připojení slezských knížectví ke Koruně české a Slezsko bylo pevnou součástí státu až do roku 1740. Nejvýznamnějším diplomatickým úkolem pověřil Mikuláše II. Karel IV. roku 1350 – opavský kníže stanul společně s pražským arcibiskupem Arnoštem z Pardubic v čele poselstva k papeži do Avignonu, které mělo projednat okolnosti císařské korunovace Karla IV.

Mikuláš II. byl třikrát ženatý a z těchto svazků vzešlo deset potomků, kteří se dožili dospělosti. Jeho první ženou byla Anna Ratibořská, sestra posledního ratibořského knížete Leška. Tímto manželstvím se Mikuláši otevřela cesta k získání ratibořského knížectví, k čemuž skutečně po Leškově smrti v roce 1337 došlo, a Mikuláš II. se tak stal opavským a zároveň také ratibořským knížetem. Na sklonku života stál Mikuláš II. před otázkou, jak zaopatřit své potomky. Rozhodl se pro metodu obvyklou u slezských Piastovců, a to rozdělení území mezi jednotlivé syny. Mikuláš zemřel v roce 1365 a zanechal po sobě čtyři syny, přičemž ten poslední, Přemek, se narodil až po otcově smrti. V roce 1377 bylo přemyslovské území rozděleno mezi bratry. Nejstarší syn Jan získal celé ratibořské knížectví a Krnovsko s Bruntálskem. Mikuláš III. získal Hlubčicko, které bylo součástí opavského knížectví, a nejmladší synové Přemek a Václav získali zbytek opavského knížectví včetně města Opavy. V roce 1377 tak došlo k rozdělení linie opavských Přemyslovců na vlastní opavskou větev rodu a opavsko-ratibořskou větev.

Do dějin obou větví výrazně zasáhl mor, který se ve Slezsku objevil počátkem osmdesátých let čtrnáctého století. Zemřeli na něj např. Jan Opavsko-Ratibořský, Václav Opavský nebo poslední manželka Mikuláše II. kněžna Guta.

Ratibořského knížectví se po otcově smrti ujal Jan II. Opavsko-Ratibořský, který podobně jako jeho předchůdci dosáhl značných úspěchů ve dvorských službách, a to nejenom na dvoře českého krále Václava IV., ale také na polském dvoře Vladislava Jagielly. V druhé polovině devadesátých let čtrnáctého století získal významný úřad královského hofmistra, se kterým byla spojena účast na královské radě Václava IV. Kromě toho se stal také hejtmánem Kladska a Frankenštejnu, což byly rovněž poměrně výnosné funkce. S královskou radou je spojena událost, která do značné míry určila způsob, jakým na Jana II. Opavsko-Ratibořského vzpomínaly další generace. 11. června 1397 předsedal

Jan II. na Karlštejně jednání královské rady, které se odehrávalo bez účasti českého panovníka Václava IV., čehož Jan II. využil a společně s Burešem starším z Rýzmburku a Bohuslavem ze Švamberka zavraždil zbývající členy rady. Důvodem pro tento drastický krok měla být domnělá zrada zbývajících členů královské rady. Václav IV. toto vysvětlení akceptoval, ale dnes již víme, že obvinění bylo s největší pravděpodobností falešné a Jan II. a jeho spojenci se takto snažili zvýšit vliv na českého krále a posílit svou pozici v království. Nebyl to poslední kontroverzní čin opavsko-ratibořského Přemyslovce. V roce 1406 nechal kupříkladu zavraždit těšínského knížete Přemysla pomocí najatých vrahů. Posledním kontroverzním činem Jana II. bylo zajetí husitského poselstva v Ratiboři v roce 1421. Tímto krokem na sebe přivolal nepřátelství polského krále, protože poselstvo bylo pod jeho ochranou. Zemřel až v roce 1424 a vládu v ratibořském knížectví převzala jeho žena Helena, neboť jeho syn Mikuláš byl ještě dítě.

Ve vlastním opavském knížectví vládl ve stejné době kníže Přemek, který se díky smrti starších bratrů stal na sklonku čtrnáctého století jediným pánem knížectví. Po vypuknutí husitských válek se Přemek postavil na stranu Zikmunda Lucemburského a stal se rozhodným odpůrcem husitů. Účastnil se například první křížové výpravy proti českým kališníkům v roce 1421 nebo hájil z pověření nového českého krále Zikmunda Lucemburského část severovýchodní části moravského markrabství. Poté, co husité začali podnikat vojenské výpravy do Slezska, musel Přemek Opavský bránit vlastní území. Během husitské výpravy z roku 1428 se Opavě větší boje vyhnuly, ale Přemkův nejstarší syn Václav, který držel tradiční rodové sídlo Hradec nad Moravicí, byl přinucen k uzavření příměří s husitskými polními vojsky. Při dalším husitském útoku v roce 1431 již Přemek takové štěstí neměl a vzhledem k požáru, který krátce před útokem zachvátil Opavu, nemohl ani pomýšlet na obranu města. Přemek Opavský tak musel před husity kapitulovat

Přední strana pamětní medaile na které je znázorněn majestátně stojící Přemek Opavský, držící v jedné ruce praporek a v druhé meč. Za ním se tyčí město Opava, *soukromá sbírka*

Menší pečeť Václava II. Opavského z 13. července roku 1437, *převzato z HČS*

Avers pamětní medaile s vyobrazením Mikuláše I. Opavského, jenž se majestátně tyčí u koně se sundanou helmou držící v pravé ruce. V levé ruce níže drží štít. Přilba i štít spolu tvoří erb opavského knížectví, *soukromá sbírka*

Rituálně přelomený meč posledního opavského Přemyslovce Valentina Hrbatého – 16. století, Muzeum v Ratiboři, převzato z publikace *Ilona Matejko-Peterka a kol.: Země a její pán*

a přijmout velmi ponižující mírové podmínky, které obsahovaly například také klauzuli, dle které musel Přemek přestoupit do roka na husitské vyznání, jinak by byl nucen zaplatit vysokou pokutu. Tato pasáž musela být pro přesvědčeného odpůrce českých kališníků obzvlášť ponižující. Přemek ke kalichu ale nepřestoupil a badatelé obvykle předpokládají, že raději zaplatil alespoň část řečené částky.

Přemek Opavský zemřel v roce 1433 a opavské knížectví bylo následně rozděleno mezi jeho čtyři syny. Ti společně s příslušnými částmi knížectví získali také rozsáhlé Přemkovy dluhy, které nejspíše pocházely z časů husitských válek a pro jeho syny představovaly značné břemeno. Přemkovi potomkové tak čím dál častěji museli přistupovat k prodeji rodového majetku, včetně částí opavského knížectví. Kupce našli v osobě opolského knížete Bolka V., který postupně získával čím dál větší území v opavském knížectví, které kdysi náleželo tamním Přemyslovcům. Po jeho smrti (1460) toto území přešlo do rukou českého krále Jiřího z Poděbrad a opavským Přemyslovcům tak zůstalo pouze Hlubčicko. Posledním opavským Přemyslovcem byl Jan Zbožný, který vládl v Hlubčicích (dnes Glubczyce, Polsko) a jehož smrtí v roce 1482 opavská linie vyhasla.

Ratibořská linie ale nadále pokračovala, ačkoliv i její představitelé se museli potýkat se značnými dluhy a také se ztrátou vlivu. Mezi jejími členy se již nenašel nikdo, kdo by dosáhl věhlasu či postavení Jana II. Opavsko-Ratibořského, Mikuláše II. nebo opavského knížete Přemka. Za zmínku stojí například postava knížete Mikuláše, syna Jana II. Opavsko-Ratibořského, který krátce po dosažení plnoletosti dokázal senzačně porazit husitská vojska v bitvě u hornoslezského města Rybníku. Tato bitva byla první významnější porážkou husitů na slezském území. Vlastní ratibořské knížectví bylo za jeho vlády rozděleno na území, které spravoval on, a zbylou část spravovanou jeho mladším bratrem Václavem a posléze bylo dále děleno mezi jejich potomky.

Posledním ratibořským Přemyslovcem byl Valentin Hrbatý. Byl třetím synem Jana III. Opavsko-Ratibořského a k vládě se dostal v roce 1506 díky smrti svých starších bratrů. Podobně jako jeho předci se potýkal se značnými dluhy, které jej přinutily rozprodávat knížecí majetek. Valentin se dokonce zapletl do ražení falešných mincí a jeho prohrěšek musel projednávat slezský sněm a také český král Ludvík Jagellonský a polský král Zikmund Starý. O tom, jak celá kauza dopadla, prameny bohužel nehovoří.

Temným okamžikem Valentinova panování bylo vyhánění Židů z Ratiboře a blízkého okolí. Tento čin byl

Přichozí od Hlučína a Dolního Benešova do Opavy již od závěru 14. století upoutala dominanta kaple sv. Kříže, vystavěná z popudu knížete Přemka Opavského, *Slezské zemské muzeum, uměleckohistorické pracoviště, inv. č. U 2085 A*

nepochybně motivován potřebami ratibořských měšťanů, kteří v Židech spatřovali konkurenci. Zákaz pobytu Židů v Ratiboři byl vepsán do městského privilegia, které Valentin vystavil, a platil hluboko do 18. století. Valentin se nikdy neoženil a ani nezplodil žádného potomka. Celý život nejspíše trpěl chatrným zdravím, jak se dozvídáme z drobných zmínek, které se dochovaly k jeho osobě.

Valentin si byl dobře vědom skutečnosti, že je posledním představitelem přemyslovského rodu. Vzhledem k tomu, že neměl žádného dědice, uzavřel smlouvu s opolskými Piastovci, na které mělo přejít ratibořské knížectví v případě Valentinovy smrti. Poté, co v roce 1521 zemřel, se tak skutečně stalo a jeho území přešlo do rukou Jana II. Dobrého, opolského knížete. Valentin byl pochován v dominikánském kostele sv. Ducha v Ratiboři. Jeho současníkům nebyla skutečnost, že šlo o posledního opavsko-ratibořského Přemyslovce, neznámá a na jeho rakev položili tradiční symbol vymřelé dynastie – zlomený meč.

Použitá literatura:

- Martin ČAPSKÝ, *Vévoda Přemek Opavský (1366-1433). Ve službách posledních Lucemburků*, Brno – Opava 2005.
 Martin ČAPSKÝ, *Zlomený meč Valentina Hrbatého. Poslední z opavských Přemyslovců*, Dějiny a současnost, 2, 2006, s. 34-36.
 Pavel KOUŘIL, Dalibor PRIX, Martin WIHODA, *Hrady českého Slezska*, Brno – Opava 2000.

Před dvěma sty lety byl založen Albertovec

Zdeněk Kravar

8 / 2018 / 2

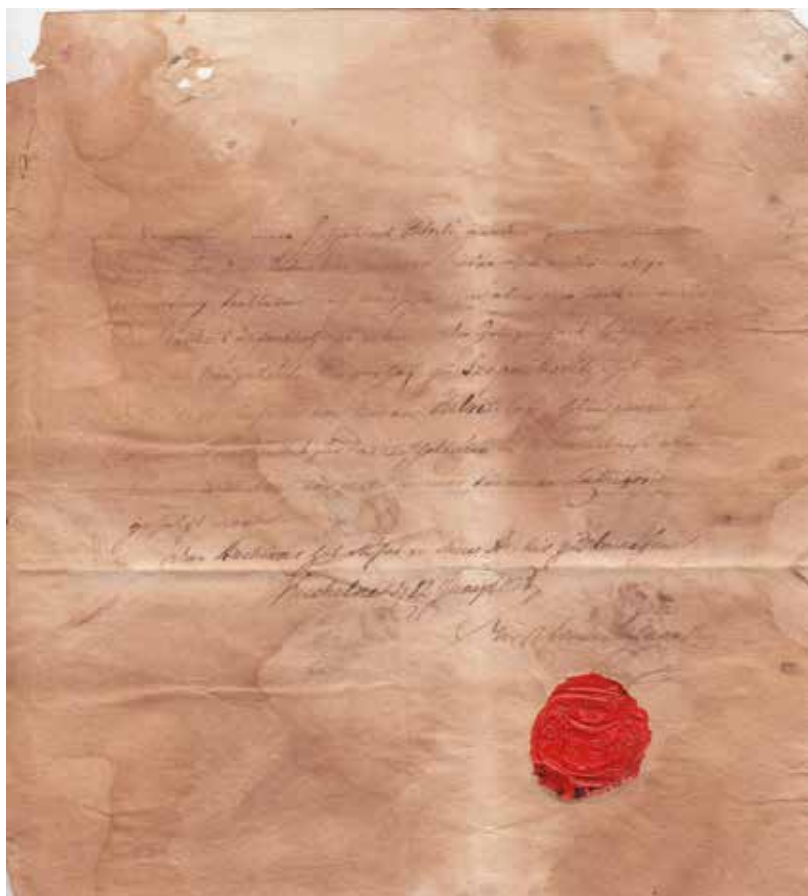
Ve většině případů nelze přesně doložit okamžik, kdy byla založena nějaká lokalita, vesnice či město. Různá výročí se tak váží především k nejstarší doložené písemné zmínce o daném místě, které však existovalo již před tímto uměle vytvořeným mezníkem. V několika ojedinělých případech jsou dochovány listiny, které osvětlují založení vesnice v průběhu kolonizace ve 13. století. Tak je tomu například u obce Větrkovice na Opavsku, které byly založeny v roce 1298.

Na Hlučínsku existuje pouze jediná lokalita, jejíž vznik známe přesně na den a rok. Je dochována dokonce její zakládací listina. Jedná se o osadu Albertovec, která získala svůj původní, německý název Hilvetihof v roce 1818. Pojmenování souviselo s rodinou, která na Opavsku a Hlučínsku zanechala své stopy do současnosti.

Johann Hilveti se narodil 12. března 1768 v pruských, dnes polských Bogdanowicích (dříve německy Badewitz) jako syn hospodářského správce. Ačkoli zvolil důstojnickou kariéru, a to nikoli v pruské, ale v rakouské armádě, nakonec se věnoval stejnému povolání jako jeho otec. V roce 1807 navštěvoval zemědělskou akademii v městě Möglin v Braniborsku, kde se seznámil s moderními metodami chovu hospodářského dobytka. V roce 1808 se v Opavě oženil s Josefou Rudczinskou (1789–1838). Její otec byl taktéž hospodářským inspektorem na statcích johanitského řádu na Opavsku. V manželství se narodili tři synové a jedna dcera. Rodina bydlela na Dolním náměstí v domě č. 5 (vedle dnešní restaurace U Bílého koníčka). Krátce po příchodu do Opavy přešel Hilveti do služeb knížete Karla Aloise Lichnovského (1761–1814). Stal se nástupcem hospodářského inspektora Josefa Kerna a začal na dominiích Lichnovských zavádět moderní chov ovcí a krav. Hilveti se osvědčil jako zkušený hospodářský odborník. V roce 1814 převzal rodinný majetek Lichnovských Eduard, kníže Lichnovský (1789–1845), syn Karla Aloise. Právě v té době začala výstavba nového hospodářského dvora asi dva kilometry severovýchodně od Štěpánkovic směrem na Chuchelnou. O čtyři roky později získal dvůr své jméno. Kníže Lichnovský hodlal tímto mimořádným způsobem ocenit inspektora Hilvetiho za jeho zásluhu.

Dne 12. června 1818 vydal Eduard Lichnovský pokyn, aby byl tehdy nově vybudovaný dvůr nedaleko Štěpánkovic pojmenován právě po úspěšném hospodářském správcovi. Zakládající listina o tomto aktu se dochovala dodnes, i když je na ní znát zub času. List papíru má formát 20 x 25 cm a je opatřen osobní pečetí Eduarda Lichnovského. Text je psán německým jazykem a místy je již nečitelný. Obsah listiny lze do češtiny přeložit následovně:

Zásluhy mého inspektora Hilvetiho budou sice žít trvale v mém srdci a také v památce mých dětí, ale přesto si přeji projevit svůj vděk také veřejně. Poskytuje mi

Originál listiny z 12. června 1818, v níž kníže Eduard Lichnovský dává pokyn, aby dvůr u Štěpánkovic nesl jméno Hilvetihof. (Zemský archiv v Opavě)

k tomu příležitost nově vybudovaný hospodářský dvůr u Štěpánkovic. Přeji si proto, aby se tento dvůr od nynějška nazýval Hilvetihof, a tato skutečnost nechtě je dána na vědomí všem mým úředníkům a nově jméno ať je zavedeno jako hospodářská jednotka. Archivář nechtě toto založí do mého archivu.

*Chuchelná 12. června 1818.
kníže Eduard Lichnovský /pečet/*

Detail pečeti knížete Eduarda Lichnovského. (Zemský archiv v Opavě)

Ředitel vrchnostenského úřadu König vydal hned následujícího dne oběžník, podle kterého se měl nově pojmenovaný dvůr zanést do všech úředních knih a hospodářských tabulek. Název v německém jazyce kolísal, na počátku 20. let 19. století je písemně doložen v podobách Hilvetenhof a Hilwettenhof. V německé úřední topografii z roku 1845 je dvůr zapsán jako Hilwetyhof. Česky se osadě říkalo Hilvetovec.

Dobová pohlednice, pohled na dvůr Hilvetihof z počátku 20. století. (Sbírka Františka Šenka)

Chov ovcí se v polovině 19. století ukázal jako nerentabilní, proto se těžištěm živočišné výroby na knížecích statcích stal chov jatečního dobytka a produkce mléka. Hilvetovec zaujímal mezi celkem dvaceti hospodářskými dvory celého velkostatku mimořádné postavení, protože zde bylo sídlo jeho ústřední správy (Central Verwaltung Hilvetihof). Dvůr Hilvetovec měl kromě mnoha hospodářských objektů a strojní a zámečnické dílny i obytné budovy. V roce 1871 zde žilo 88 osob. Podle sčítání z roku 1905 se na Hilvetovci nacházelo 5 obytných budov, v nichž žilo 149 osob. Po připojení Hlučínska k Československu byl název změněn na Albertovec. Katastrálně patřil ke Štěpánkovcím, s nimiž byl administrativně spojen.

Pojmenování dvora Albertovec původním názvem (Hilvetihof) dnes zůstalo pouze v povědomí místních obyvatel. V dobách první republiky byl statek Albertovec

s polnostmi o výměře 237 ha pronajat statkáři Václavu Prokúpkovi. Na počátku 50. let 20. století sem byl ze Šumavy přesunut hřebčín zaměřený na chov jezdeckých koní, později specializovaný na chov koní hospodářských.

Správce Johann Hilveti odešel v roce 1830 na odpočinek a zemřel v Opavě 30. března 1834 na následky plicní tuberkulózy. Pochován byl na městském hřbitově, který se rozkládal v místech, kde v současnosti stojí kostel svatého Hedviky. V úmrtní matrice opavské fary u svatého Ducha je zapsán jako „Johann de Hilweti“. V Opavě patřil Hilveti mezi příznivce zdejšího gymnazijního muzea, pro které zakoupil krajinomalbu vídeňského malíře Adolfa Kunikeho.

Příslušníci rodu Hilveti v Opavě žili ještě po další dvě generace. Nejmladší syn Johanna Hilvetiho se narodil v Opavě 19. března 1818 a byl pokřtěn jménem Emil. Byl důstojníkem rakouské armády a sloužil u hulánů převážně v Uhrách. Zemřel v Opavě v roce 1890. Také jeho syn Artur (nar. 1856) byl profesionálním vojákem a svou čtyřicetiletou důstojnickou kariéru ukončil v roce 1914 povýšením na generálmajora. Poté žil v Opavě v domě na dnešní Olbrichově č. 13 a zemřel roku 1924. Jeho hrob se dodnes nachází na městském hřbitově. Protože byl svobodný a bezdětný, jeho osobou se v Opavě uzavírá historie rodu Hilveti.

Literatura:

Biografický slovník Slezska a severní Moravy, supplementum č. 3, Ostrava 2016, s. 61, heslo Hilveti.

Václav ŠTĚPÁN, *Dějiny obce Chuchelné 1349–2009*, Opava 2009. Kolektiv autorů, *Štěpánkovice, Štěpánkovice* 2015.

Prameny:

Zemský archiv v Opavě, fond Rodinný archiv a ústřední správa statků Lichnovských, inv. č. 189, sign. B XIV 18.

Zemský archiv v Opavě, osobní fond Josef Nirtl, výpisky k rodokmenu rodiny Hilweityů.

Hlučínský hraničářský pluk

Aleš Binar

8 / 2018 / 2

Na jeden celý rok a několik málo měsíců, které předcházely podpisu mnichovské dohody, se Hlučín stal posádkovým městem ojedinelého vojenského svazku. Tím byl hraničářský pluk 4. Pluk existoval mezi 15. srpnem 1937 a 15. prosincem 1938, přičemž jeho poslední dny jsou spjaty s Moravskou Ostravou, kam byl přesunut po odstoupení pohraničí a Hlučínska.¹⁾

Skutečnost, že hraničářský pluk 4 byl dislokován v Hlučíně, souvisela s jeho bojovým určením. Na jaře 1937 bylo na úrovni československého nejvyššího vojenského velení rozhodnuto zřídit k obraně těžkých objektů pevnostního pásma, tedy pěchotních a dělostřeleckých srubů, specifický druh vojska – vojsko hraničářské. Oproti jiným druhům vojsk se hraničáři

odlišovali zejména způsobem výběru příslušníků a plukovní organizací. V prvním aspektu bylo podmínkou přidělení zvládnutí náročných požadavků na vojenskou zdatnost, mj. absolvování speciálních kurzů, a dále pak politická a národnostní spolehlivost. Být „spolehlivým“ v tehdejší zjitřené době znamenalo mít český původ, a to bez příbuzenských vazeb k jiným národním skupinám anebo do tzv. nepřátelské ciziny; není proto divu, že branci, kteří pocházeli z Hlučínska, v hraničářském vojsku nesloužili. V druhém aspektu se jednalo o skutečnost, že organizační struktura hraničářských pluků odvisela od zaujímaného pevnostního pásma. Jednotlivé pluky se tudíž v tomto směru odlišovaly nejen od pěchoty anebo dělostřelectva, ale též navzájem od sebe, především na úrovni rot a čet.²⁾

Úkolem hlučínských hraničářů byla obrana pásma opevnění, které zasahovalo směrem na západ k obci Stěbořice (Jamnice) a směrem na východ po Bohumín; jeho součástí byl i srub MO-S 19 „Alej“, dnešní expozice Slezského muzea. Svým vymezením tedy v zásadě odpovídalo stavebním úsekům Opava a Moravská Ostrava. Zvláštní význam v pevnostním pásmu přitom náležel dělostřelecké tvrzi Smolkov, srubům s označením MO-(Sm)-S 39 až 42.³⁾

První měsíce existence pluku byly ve znamení jeho organizační výstavby. Vždyť k 1. září 1937, zhruba dva týdny po ustavení, disponoval místo čtyř předpokládaných praporů pouze dvěma (s pořadovými čísly „1.“ a „2.“). V organizační struktuře pluku se dále nacházelo velitelství, rota velkých kulometů proti letadlům (VKPL), náhradní a pomocná rota a 1. samostatná strážní rota. V první fázi výstavby pluku se jednalo přednostně o obsazení stanovených tabulkových míst jeho součástí. Tento úkol se podařilo z velké části naplnit, přičemž koncem roku 1937 měl pluk 2716 příslušníků. Druhá fáze jeho výstavby zahrnuje první pololetí roku 1938, kdy v krátkém časovém sledu byly zřízeny další dva prapory („4.“ a „3.“) a tzv. zvláštní útvar. Posledně jmenovaná jednotka přitom vznikla s úkolem zajistit obranu dělostřelecké tvrže, přičemž nakrátko, v týdnech, které předcházely a následovaly „Mnichovu“, byl transformován v pátý prapor.

Dislokace a základní organizace hraničářského pluku 4 a jeho součástí byla tedy v létě roku 1938 následující. Velitelem pluku, a to po celou dobu jeho existence, byl plukovník pěchoty Jan Satorie. V kvalifikační listině byl přitom charakterizován jako „velmi citlivá, vznětlivá, ctižádostivá, tvrdohlavá povaha“.⁴⁾ Velitelství pluku, společně s druhým praporem (včetně 5. až 7. roty), pomocnou rotou a rotou VKPL, sídlilo v kasárnách v Hlučině.⁵⁾ První prapor, který měl v podřízenosti

Nastoupené mužstvo hraničářského pluku na louce pod kasárny. (fotoarchív VÚA-VHA)

Zemský vojenský velitel pro Moravu, divizní generál Vojtěch Boris Luža, předává veliteli pluku Janu Satorie bojovou zástavu. (fotoarchív VÚA-VHA)

Silnice od kasáren k viaduktu byla zaplněna proudem účastníků. (fotoarchív VÚA-VHA)

Přítomny byly také krojované ženy. (fotoarchiv VÚA-VHA)

Jednotky nastoupeného pluku na nádvoří hlučínských kasáren. (fotoarchiv VÚA-VHA)

první čtyři roty, pak sídlil v Koblavě. Třetí prapor, kterému podléhala 8. až 10. rota, a zvláštní útvar měly své sídlo v Hrabyni. Během roku 1938 v obci probíhala výstavba kasáren, avšak před odstoupením pohraničí nebyla dokončena a příslušníci obou praporů se ubytovali v nájmu v soukromých budovách nejen v Hrabyni, ale i v sousedních obcích. Čtvrtý, poslední prapor, a to včetně 11. až 14. roty, se nacházel v Masarykových kasárnách v Opavě. Mezitím vzrostl počet příslušníků pluku na 3617 osob.

V době, kdy byla organizační struktura pluku rámcově dokončena, vyhlásila dne 20. května 1938 československá vláda formou zvláštních opatření tzv. částečnou mobilizaci. Poplach v hraničářském pluku byl vyhlášen o půlnoci na 21. května, kolem třetí hodiny ranní byly plně obsazeny všechny sruby, doplněny zásoby a rota VKPL zaujala palebná postavení, mj. též

na letišti v Dolním Benešově. Nakonec, během dopoledních a odpoledních hodin, byla obrana hlučínských hraničářů posílena o oddíly pěších pluků 8 a 15 a dělostřeleckých pluků 37 a 133. Následující dny a týdny hraničářský pluk působil v rámci bojového režimu, což znamenalo, že vlastně všichni jeho příslušníci se nacházeli přímo ve srubech, případně v jejich bezprostřední blízkosti. Dne 13. června byla opatření odvolána a hraničáři se vrátili k mírové organizaci. Nicméně průběh pohotovosti a zaujetí pozic, které proběhlo v nočních a brzkých ranních hodinách, prokázaly připravenost velení pluku a vysokou morálku jeho příslušníků.

Významnou kapitolu v historii hlučínských hraničářů představuje dvoudenní slavnost udělení zástavy. Přípravy na ní byly zahájeny 15. června, kdy na hlučínském velitelství proběhlo důstojnické shromáždění, kterého se zúčastnil též hlučínský okresní hejtmán. Pracovní výbor, který byl na jednání ustaven, převzal na starost veškerou organizační agendu. Jeho předsedou byl jmenován zástupce velitele pluku, podplukovník dělostřelectva Bedřich Kočí. O náročnosti příprav svědčí mj. i fakt, že práce výboru byla rozdělena do pěti odborů, tedy propagačního, pořadatelského a zvacího, zábavního a kulturního, hospodářského, ubytovacího a stravovacího a stavebního a pracovního.

První den slavnosti dne 10. září byl kulturním doprovodem, který byl určen přednostně pozvaným hostům. Na programu byl koncert vojenské hudby a slavnostní akademie v sále hotelu Kuchař. Pro účely slavnosti byl na louce mezi železničním viaduktem a hlučínskými kasárny vystavěn stadion s tribunou. Zde se pak 11. září v čase od 9.30 do 15.00 hodin uskutečnila přehlídka vojska a předání praporu. Na ploše stadionu stáli ve vyrovnaných řadách příslušníci pluku a členové tělocvičných organizací Sokol, Orel a Dělnické tělocvičné jednoty. Nejdříve přijal velitel hraničářů, plk. Satorie, hlášení svého zástupce a zástupců tělocvičných spolků. Poté vydal rozkaz ke slavnostnímu pochodu. Nejdůležitějšího aktu slavnosti, předání praporu, se ujal divizní generál Vojtěch Luža, zemský vojenský velitel pro území Moravy a Slezska. Závěrem slavnosti bylo vojenské cvičení, na kterém se podílela jak pěchota, tak letectvo, byť bylo zastoupeno jen jedním letounem; ten předváděl letecké útoky na pozemní cíle.

Průběh slavnosti byl hodnocen jako zdařilý a velkolepý; koneckonců kromě vojáků, cvičenců a žen a dívek v krojích bylo přítomno odhadem na 20 000 diváků. První den ceremoniálu byl nicméně narušen incidentem.

Tím byl pumový útok na českou mateřskou školu v Hlučíně, při kterém bylo zničeno její zařízení a sbírky. Pachatele se sice nepodařilo dopadnout, ale za původce se obecně označovali „henleinovci“.⁶⁾ Koneckonců záhy poté se dramaticky vyhrtily česko-německé vztahy. Dne 14. září byl opět vyhlášen poplach v úseku pluku, neboť v pohraničí propuklo povstání sudetských Němců. Držením hlídek byla v těchto dnech pověřena rota VKPL. V souvislosti s hrozbou válečného konfliktu mezi Československem a Německem byla zahájena evakuace v předpolí pevnostního pásma; ta se týkala jak živého inventáře a zásob potravin těch osob, které uprchly do Německa, tak československých úřadů. Zanedlouho, dne 23. září, byla vyhlášena všeobecná mobilizace. Hraničáři opět zaujali postavení v pevnostech, avšak tentokrát došlo navíc k doplnění stavů. Ke dni 30. září měl pluk celkem 7997 příslušníků.

Hraničáři patřili k té části vojska, na které dopadlo mnichovské rozhodnutí nejtěživěji. Byli to totiž oni, kdo museli vyklidit pevnosti a přenechat je Německu. Navzdory usnesení, že vybavení pevností zůstane na místě, příslušníci hraničářského pluku 4 v rychlosti demontovali zbraně, vybavení srubů, například agregáty a vzduchotechniku, a munici; na to měli asi jeden týden, neboť dne 8. října byly jim svěřené pevnosti obsazeny německou armádou (jako součást tzv. pátého pásma). Ten den ráno opustil pluk s definitivní platností Hlučínsko. Velitelství společně s pomocnou rotou a rotou VKPL se dočasně přestěhovalo do Frýdlantu nad Ostravicí, aby přes Paskov a Vítkovice zakončilo svou pouť v Moravské Ostravě. První prapor pluku byl přesunut do Hrušova, druhý do Staré Bělé, respektive Vítkovic, třetí do Vratimova, čtvrtý nejdříve do Valašského Meziříčí a následně do Slezské Ostravy a pátý do Mariánských Hor.

V měsících říjnu, listopadu a prosinci 1938 probíhalo postupné rozpouštění pluku. To, co začalo reorganizační pátého praporu na 15. rotu dne 11. října, skončilo zánikem pluku ke dni 15. prosince. Ještě předtím vysekl jeho příslušníkům pochvalu velitel 8. divize brigádní generál Jindřich Jiří Birula: „Poznal jsem Vás, vojáci-hraničáři, jako odhodlané bojovníky a vím, že jste chtěli bojovat do posledního dechu i za těch nejtěžších podmínek a třeba proti všem.“

***

V historii hraničářského pluku 4 se zrcadlí nejen složitá vojenskopolitická situace Československa v letech 1937 a 1938, ale současně i osudy Hlučínska. Svědčí totiž o tom, do jaké míry byl hlučínský region exponovaným územím. Vždyť právě zde vznikl vůbec první

hraničářský pluk. Přitom jeho význam přesahoval ryze vojenský účel; pro Hlučínsko platí, že zde naplňoval i účely státotvorné. Velkolepou slavností udělení plukovní zástavy v září 1938 nelze nahlížet pouze v rovině společenské a ceremoniální, ale též propagandistické. Za pochodem vyrovnaných řad vojáků, cvičenců a krojovaných spolků je nutno spatřovat vědomí nezbytnosti posílit a povzbudit myšlenku československého státu, respektive vědomí toho, že na Hlučínsku se tato myšlenka dlouho před podzimem 1938 beznadějně vyprázdnila.

Poznámky:

- 1) Klíčovými zdroji studie jsou písemnosti z proveniencí hraničářského pluku 4, především jeho kronika, které jsou v současnosti uloženy následovně: Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv (VÚA-VHA), fond (f.) Velitelství hraničářského pluku 4. Dosud nejpovedenější syntéza historie pluku je obsažena v publikaci: Josef DURČÁK, *Opevňování Ostravska v letech 1935 až 1938*, Opava 2005, s. 50–64. Z nejnovějších populárně vědních zpracování lze zmínit: Aleš BINAR, *Hraničářský pluk 4 (15. srpen 1937–15. prosinec 1938)*, *Národní osvobození*, 29. 8. 2018, č. 17–18, s. 10–11. Není-li níže uvedeno jinak, vychází studie z kroniky pluku
- 2) Eduard STEHLÍK, *Pevnostní útvary československé armády 1937–1938*, *Historie a vojenství* 46, 1997, č. 1, s. 20–40.
- 3) J. DURČÁK, *Opevňování Ostravska*, s. 51.
- 4) VÚA-VHA, kvalifikační listiny plk. Jana Satorie.
- 5) Ohledně kasáren hlučínských hraničářů viz: Patrik FALHAUER, *Hraničářské kasárny na Hlučínsku, Hlučínsko* 8, 1998, č. 1, s. 9–12.
- 6) Martin VAŇOUREK, *Hraničáři od Hlučína*, Mohelnice 2000, s. 14.

Použité zdroje:

- VÚA-VHA, f. Velitelství hraničářského pluku 4, kronika pluku.
 VÚA-VHA, kvalifikační listiny plk. Jana Satorie.
 —
 Aleš BINAR, *Hraničářský pluk 4 (15. srpen 1937–15. prosinec 1938)*, *Národní osvobození*, 29. 8. 2018, č. 17–18, s. 10–11.
 Josef DURČÁK, *Opevňování Ostravska v letech 1935 až 1938*, Opava 2005.
 Patrik FALHAUER, *Hraničářské kasárny na Hlučínsku, Hlučínsko* 8, 1998, č. 1, s. 9–12.
 Eduard STEHLÍK, *Pevnostní útvary československé armády 1937–1938*, *Historie a vojenství* 46, 1997, č. 1, s. 20–56.
 Martin VAŇOUREK, *Hraničáři od Hlučína*, Mohelnice 2000.

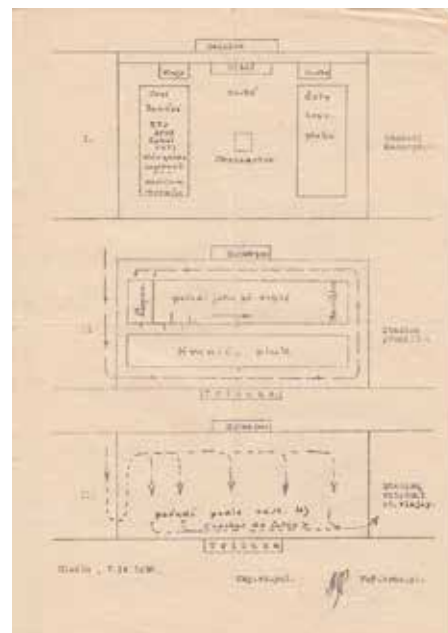

Schéma nástupu hraničářských jednotek na náměstí a na louce za kasárny. (VÚA-VHA)

Hlučínsko na cestě k Mnichovu 1935–1938

Ondřej Kolář

8 / 2018 / 2

Hlídká četnického pohotovostního oddílu z Hlučína na státní hranici. (SOka Opava)

Četníci před Odbočkou celního úřadu v Hati. (SOka Opava)

Od poloviny 30. let 20. století se Československo začalo vážně připravovat na možnost konfliktu s nacistickým Německem. Hrozbu zvyšovalo i sjednocení dosud roztržštěných stoupenců německého separatismu a iredentismu pod praporem Henleinovy Sudetoněmecké strany. V roce 1935, kdy se SdP stala v absolutních číslech vítězkou parlamentních voleb v českých zemích, začaly státní úřady přijímat řadu bezpečnostních opatření. Ustavilo se Ředitelství opevňovacích prací, jež zahájilo výstavbu fortifikací v ohrožených úsecích státní hranice. K přednostně opevňovaným regionům patřilo právě Hlučínsko. Jednak kvůli otevřenému terénu a absenci přírodních hranic, jednak kvůli

blízkosti strategické ostravské průmyslové oblasti a především proto, že v úseku mezi Hlučínskem a Břeclavskem hrozil německý útok ze dvou stran, který mohl Čechy a Moravu odříznout od Slovenska a Podkarpatské Rusi. Vzdušný prostor nad opevňovaným pohraničím nově chránily před vzdušnou špionáží četnické letecké hlídky, z nichž jedna se usídlila v Dolním Benešově. Na jaře 1938 byla přesunuta do Hrabůvky, hlouběji za obrannou linii na řece Opavě.

Roku 1937 byl v Hlučíně zřízen hraničářský pluk č. 4, první útvar svého druhu. Jeho mužstvo mělo tvořit osádky těžkého opevnění. Další důležitou součástí obrany hranic tvořila Stráž obrany státu (SOS), útvar složený z vybraných příslušníků jednotlivých státních ozbrojených složek. Društva SOS měla v bezprostřední blízkosti hranic zpomalovat nepřátelský postup a zdržet nepřítele po dobu potřebnou k provedení mobilizace.

Silně opevňované pohraniční území se brzy dostalo do popředí zájmu německé vojenské rozvědky. Intenzivní kontrašpionáž zde prováděli kromě vojenských zpravodajců také vybraní členové četnického pohotovostního oddílu a zejména příslušníci Odbočky Zpravodajské ústředny při Policejním ředitelství v Moravské Ostravě, roku 1937 přejmenované na Státní bezpečnost (pod zkratkou STB, forma StB se začala používat až po druhé světové válce). Jejím přičiněním v březnu a květnu 1938 proběhl ve dvou etapách velký soudní proces s muži z Hlučína, kteří byli obviněni z vyzvědačství ve prospěch Říše. Jeden z předních vyšetřovatelů STB Alois Vařejka podezíral z účasti v konspiraci také knížete Viléma Lichnovského, vlastníka rozsáhlých pozemků kolem Chuchelné. Jelikož Vařejkovy argumenty vycházely jen z neověřených výpovědí konfidenta, nepodařilo se obvinění prokázat.

Ze špionáže byl podezřelý také sudický řezník Jan Krautwurst, který podle svědectví příslušníků finanční stráže v roce 1938 podezřele často přecházel státní hranice. Po záboru Hlučína patrně vstoupil do SA a po válce byl zařazen do odsunu. Pracovat pro německou tajnou službu měl rovněž Richard Ribka, který po osvobození za záhadných okolností zemřel ve vazbě. Že němečtí vyzvědači byli navzdory všem opatřením poměrně úspěšní, svědčí dopis, který napsal četnický velitel v Opavě major Zacha v létě 1937. Podle něj se u jednoho zadrženého špiona našla vojenská mapa s přesně zakreslenou polohou některých pevnostních objektů, jejichž pozici dosud neznali ani četníci.

K bezpečnostně-politickým poměrům se nezřídka vyjadřovaly i české národovecké spolky, především opavská odbočka Národní rady československé.

Ta dlouhodobě apelovala za zřízení státní policejní expozitury v Kravařích a osazenstvo tamní četnické stanice kritizovala jako nekompetentní. Opakované stížnosti neustaly ani po výměně velitele stanice. Již citovaný dopis majora Zachy naznačuje, že za celou aférou stály spíše osobní spory a ambice některých činitelů českých spolků: „*Pak byla potíž s Kravařemi, ježto to je nebezpečná díra a poměry jsou tam všelijaké /hlavně učitelé, kteří by nejraději s četnictvem komandýrovali/*“.

K napjaté atmosféře v regionu, kde narůstaly preference Sudetoněmecké strany, přispěl i nepříliš šťastný krok státních orgánů a správy petřkovických dolů, jež na přelomu let 1937 a 1938 provedly v rámci tzv. reasimilace obyvatel akci na počesťování pravopisu příjmení zaměstnanců. Občané tuto iniciativu přijali se značnými rozpaky, stejně jako krátce předtím zákaz německého soukromého vyučování v regionu. Situace využila propaganda Sudetoněmecké strany, jež k 1. dubnu 1938 zřídila své okresní vedení v Koutech a rychle nabírala další členy. Tím spíše, že tradičně vlivná německá křesťansko-sociální strana dobrovolně ukončila svou činnost. Navzdory houstnoucí atmosféře květnová „částečná mobilizace“ měla na Hlučínsku celkem poklidný průběh. Mimořádná opatření na obranu státu spolu s probíhající epidemií slintavky a kulhavky si vynutily odložení obecních voleb.

Věci se vyhroutil koncem léta. Ve dnech 10. a 11. září v Hlučíně proběhly oslavy spojené s předáním standardy hraničářskému pluku. Akce měla manifestační charakter zdůrazňující odhodlanost Čechů k obraně státu, ale byla také spojena s několika provokacemi a výtržnostmi ze strany henleinovců. Ti v té době již upouštěli od dosud oficiálně deklarovaného požadavku na autonomii uvnitř ČSR a otevřeně požadovali připojení k Říši. Již 12. září vypuklo v pohraničí ozbrojené povstání. Na Hlučínsku se zatím nebojovalo, ale stovky obyvatel utíkaly do Německa. Část žen a dětí německé úřady eskortovaly až do azylových středisek na Baltu. Mnozí muži z řad sympatizantů SdP naopak vstoupili do formujícího se Sudetoněmeckého Freikorpsu.

Ten dostal příležitost k boji 22. září. Tehdy nacistické špičky na základě předchozích diplomatických jednání počítaly s tím, že ČSR bez boje vydá velkou část pohraničí. S cílem uspíšit tento očekávaný krok a případně dosáhnout ještě větších územních zisků mělo v německých oblastech ČSR proběhnout zdánlivě „spontánní“ povstání, které by světu ukázalo, že sudetští Němci již nechťejí být československými občany. Jako těžiště těchto operací Hitler vybral pohraniční výběž-

ky, v případě Slezska především Osoblažsko a okolí Sudic a Třebomi.

Právě v Třebomi se toho dne odehrál útok na družstvo Stráže obrany státu. Výpad henleinovců se však podařilo beze ztrát na životech odrazit a jeden z útočnicků dokonce padl do zajetí. Šlo o Josefa Brigulu z Opavy. Ten po Mnichovu musel být propuštěn. Za okupace se stal členem oddílu SA a pracoval jako vězeňský dozorce. Za podíl na třebomském přepadu byl 25. září 1946 odsouzen na doživotí. Dalšího účastníka incidentu Františka Stavaře z Kylešovic Mimořádný lidový soud v Opavě potrestal 20 lety žaláře. Před soudem se ocitl i Leo Wylecich (dříve Vyležík), který údajně ze svého domu v blízkosti pozic SOS dával signály útočící německé bojůvce. Z přelíčení však odešel s osvobozujícím rozsudkem.

Terčem útoku se stalo také stanoviště finanční stráže v Hati. Jeden z útočnicků, Alois Pavlenka, byl v přestřelce raněn a druhý den zemřel v Ratiboři. K útočnickům patřil také horník Ferdinand Kupka z Hatě. Ten se přitom dle poválečné relace v období první republiky hlásil k české národnosti a choval se nezávadně. Po svém zatčení v srpnu 1945 Kupka svou účast přiznal a následně byl odsouzen k 10 letům žaláře. Kupkův bratr Antonín byl za podíl na uvedeném přepadení odsouzen na 6 let, stejně jako další spolupachatel Karel Pavlenka. Do incidentu v Hati byl zapojen rovněž Jan Pospěch, kterého MLS potrestal 10 lety žaláře. Na svobodu se dostal roku 1951, jeho propuštění bylo odůvodněno dělnickým původem a plněním pracovních povinností během výkonu trestu.

Všeobecná mobilizace branné moci 23. září 1938 umožnila obnovit kontrolu nad většinou pohraničí. Na několika místech došlo k menším přestřelkám, u Rohova musela 26. září proti henleinovské bojůvce spolu se Stráží obrany státu zasáhnout i hlídka hraničářského pluku. Pokračovaly také útoky civilistů do Německa, kterým se již úřady ani nesnažily výrazněji bránit. Naopak někteří novoosídlenci, usazení

Němečtí policisté u československého hraničního sloupu. (SZM)

na Hlučínsku po roce 1920, stejně jako další obyvatelé z obav před hrozící válkou odcházeli do vnitrozemí. Udává se, že takto region opustilo asi 1800 osob.

Mnichovská dohoda, podepsaná v noci z 29. na 30. září, se o Hlučínsku, stejně jako o přilehlém Opavsku a Bílovecku, nezmiňovala. Rozšířily se zvěsti, podle nichž měl o příštím osudu území rozhodnout plebiscit. Někteří Češi, kteří v době mobilizace region opustili, se sem dokonce kvapně vraceli, aby se mohli zúčastnit očekávaného hlasování. Mezitím nacistické úřady v Ratiboři apelovaly u nadřízených instancí za odmítnutí plebiscitu a přivtělení Hlučínska

k ratibořskému okresu. Říšské centrální orgány v prvních dnech po Mnichovu patrně vyčkávaly, jaký bude vývoj v Československu. Poté začaly stupňovat své požadavky, jež nad rámec mnichovských ujednání připravily republiku o další území včetně Hlučínska. Zbývající státní složky se z Hlučínska evakovaly ve dnech 6. a 7. října, přičemž několik zaměstnanců německé národnosti dezertovalo. Mezi zběhy byl například četník Emil Zeisberger ze stanice v Oldřišově, který chtěl zůstat u své rodiny v zabraném pohraničí.

Před polednem 8. října německá armáda zahájila obsazování Hlučínska, čímž se začala psát nová, dramatická a pro mnohé tragická kapitola dějin regionu.

Od katastrofy ke konsolidaci. Hlučínsko v letech 1945 až 1989¹⁾

Aleš Binar

8 / 2018 / 2

Konec druhé světové války znamenal pro Hlučínsko vstup do historické etapy, která se uzavřela o čtyři desítky let později událostmi sametové revoluce. Ve srovnání s předchozím obdobím byl politický vývoj méně dynamický, ale sleduje-li se hospodářský a sociální aspekt dějin, byly změny v této oblasti klíčové, mj. i z důvodu, že propůjčily hlučínskému regionu jeho současnou tvářnost (společenská struktura, hospodářství, doprava atp.).

Po heuristické, metodické a interpretační stránce vychází studie z disertační práce autora.²⁾ Jejím smyslem je tudíž vypíchnout hlavní momenty hospodářského a sociálního vývoje regionu a uvést jen nezbytně nutné faktografické minimum, potřebné k pochopení souvislostí. Všechny závěry jsou podloženy v uvedeném knize, studie proto neobsahuje odkazy na prameny a literaturu; čtenář, který žádá hlubší poznání, nalezne detailní informace v kapitolách zmíněné publikace.³⁾

***

Jaro roku 1945, kterým začíná poválečná doba, bylo nejtragičtějším ročním obdobím v dějinách Hlučínska. Válka zde totiž napáchala rozsáhlé materiální škody. V poměrném hodnocení lze uvést, že polovina všech budov v regionu (52,0 %) byla poškozena, přitom skoro každá šestá byla zničena zcela anebo poškozena těžce (16,0 %). Nejhůře na tom byla západní část regionu, kam dopadla hlavní tíha úderu sovětských vojsk v rámci ostravské operace. Obzvláště těžce byly

přitom poškozeny stavby, které měly vojenský význam (kostely, školy, hostince), a dále pak komunikace. Následky války byly zřejmé i v zemědělství. Mnoho zemědělských stavení bylo zničeno, setba poničena, dobytek vybit anebo odveden; celkové stavy poklesly o dvě třetiny, přičemž v případě koní to bylo o devět desetin! Tato skutečnost negativně ovlivňovala zemědělskou výrobu ještě o desetiletí později.

Nejtragičtější však byly ztráty na lidských životech. Služba v ozbrojených silách Třetí říše si vyžádala asi 3300 padlých a trvale nezvěstných,⁴⁾ vlastní boje na Hlučínsku pak dalších 550 životů; celkem tedy v důsledku války zemřelo 7,2 % hlučínské populace! K tomu je nutno připočítat více než dva tisíce invalidů a stovky sirotků.

Krátce po zakončení bojů bylo Hlučínsko ve velké míře vyliďněno. Zůstal zde pouze asi každý třetí obyvatel. Muži-branci byli totiž internováni v zajateckých táborech (v počtu do 9800 osob)⁵⁾ a část civilního obyvatelstva (v počtu, který lze velmi hrubě odhadnout na 15 000 osob) se připojila k proudu uprchlíků, kteří opouštěli své domovy před blížící se Rudou armádou. Po návratu z „Fluchtů“, po týdnech strávených bez řádné hygieny, stravy a zdravotní péče, našli ti šťastnější navrátilci své domovy vyrabované, ti méně šťastní pak rozbité anebo zničené. Bez střechy nad hlavou skončila asi čtvrtina hlučínské obyvatelstva. Do takto zbídačeného kraje nadto začali v létě

1945 směřovat uprchlíci ze sousedního Ratibořska a Hlubčicka.

V důsledku absence lékařské péče se na Hlučínsku záhy začaly šířit infekční choroby. Kromě úplavice, spály anebo svrabu to byl břišní tyfus, který si vyžádal karanténu nad Dolním Benešovem a několik desítek mrtvých, a zejména pak tuberkulóza. Oficiální zdravotnické záznamy evidovaly více než 600 těžkých a lehkých nálezů, hlavně v Dolním Benešově, Petřkovicích a Štěpánkovicích. Nemoc postihovala především děti. V těchto a několika dalších obcích bylo tuberkulózou nakaženo každé druhé dítě.

Za této situace prudce vzrostla úmrtnost (nejvyšší v českých zemích vůbec). Společně s nízkou porodností (nejnižší v českých zemích) počet obyvatel regionu v letech 1945 a 1946 klesal. Ze statistik je zřejmé, že nejvíce opět trpěli ti nejmladší. Míra kojenecké úmrtnosti, tj. do jednoho roku věku, činila 276,2 %. To znamená, že vlastně každé čtvrté dítě, které se tehdy narodilo, nepřežilo konec roku 1945. V Dolním Benešově to však byly dvě třetiny!

Vypořádat se s touto humanitární katastrofou bylo obtížné. Naráželo – v důsledku měnové reformy – na faktickou pauperizaci obyvatelstva a vysokou míru nezaměstnanosti. Jestliže v prvním ohledu bylo částečně vinno místní obyvatelstvo, druhý aspekt byl výsledkem poválečné situace Hlučínska. Nezaměstnanost v Československu, které v této době vyhnalo pětinu svého vlastního obyvatelstva, byla paradoxním jevem. Promítl se do ní nicméně fakt, že hlavním zdrojem pracovních příležitostí na Hlučínsku bylo zemědělství a jedinými pracovními silami ženy, většinou v pozici živitelek rodin (ke struktuře hlučínské populace viz graf č. 1). Ty navíc neměly šanci uplatnit se v závodech těžkého průmyslu, například v blízké Ostravě, a to nejen kvůli charakteru práce, ale i kvůli časově náročnému každodennímu dojíždění. Muži byli tehdy z velké části ještě v zajateckých táborech, a tím pádem vyřazení z ekonomického života Hlučínska. V samotném regionu se další pracovní příležitosti omezovaly na dva kamenouhelné doly v Petřkovicích a nevelké závody v Dolním Benešově, Hlučíně a Chuchelné v celkovém počtu asi 2500 míst.

Bez pomoci celé řady organizací, ať už československých, tak mezinárodních (zejm. UNRRA) a československého státu by byl průběh poválečné obnovy přinejmenším značně ztížen. Jejich úsilím i houževnatostí místního obyvatelstva se situace na Hlučínsku, měřeno údaji demografického charakteru (porodnost, úmrtnost, sňatečnost), na přelomu let 1947 a 1948 stabilizovala.

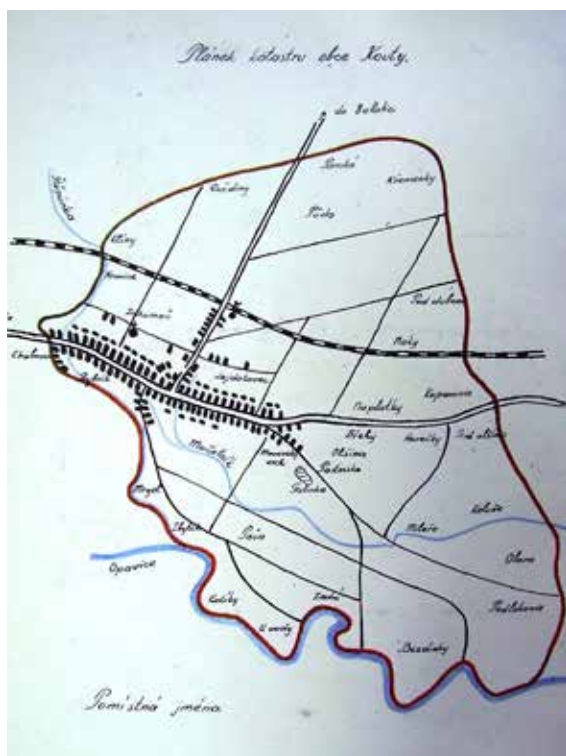

Přímé následky války byly na Hlučínsku obzvláště tíživé. Z mnoha obcí zůstaly pouze trosky...
SOkA Opava, f. MNV Kouty, pamětní kniha 1945–1954.

Výjevy z prací v zemědělství. Hošťálkovičský statek na podzim roku 1946. AMO, f. Sběrka fotografií a pohlednic, LXXIII 1-1/14 a LXXIII 1-1/15.

V reakci na tristní hospodářskou a sociální situaci Hlučínska začal být koncipován jeho ekonomický rozvoj. Prvním momentem byla potřeba vytvořit dostatek pracovních příležitostí (především v letech 1947 a 1948), druhým pak industrializace ostravské průmyslové oblasti (po roce 1948). Na Hlučínsku tudíž vznikaly jak podniky určené především pro ženy-živitelky rodin (provazárna v Bolaticích, lisovna v Chuchelné, závod domácké výroby v Kravařích), tak těžkého průmyslu a těžby (armaturka v Dolním Benešově a sádrovcový důl v Kobeřicích). V průběhu let byla zpracována a schválena celá řada koncepčních dokumentů, a to na různých stupních veřejné správy.

Pomístní jména jsou v současnosti takřka neznámá. V letech po druhé světové válce byla jejich znalost ještě běžná. SOKA Opava, f. MNV Kouty, kronika obce 1281–1959.

Vlastní koncepty měly jak okresní národní výbory, tak ostravský/severomoravský krajský národní výbor, který měl hned dva plánovací odbory, anebo Vládní komise pro výstavbu Ostravska a krajský zmocněnec plánovacího úřadu. Koncepty se však shodovaly v tom, že oblast Hlučínska v nich byla koncipována jako součást ostravské průmyslové oblasti. Nenáleželo do ní nicméně rovnoměrně. Jeho východní část byla s Ostravou svázána těsněji, jeho západní naopak volněji. Dělicí linii představovala zhruba spojnice obcí Chuchelná – Bolatice – Zábřeh. Od šedesátých let přitom převládla koncepce, že východní Hlu-

čínsko bude v první řadě místem, odkud bude obyvatelstvo do Ostravy a jejich průmyslových závodů dojíždět. Komplementárně bylo totiž zdůrazňováno, že nové podniky v této části Hlučínska by odčerpávaly tolik potřebné pracovní síly (k vývoji počtu pracovních příležitostí viz tab. č. 1). Od počátku šedesátých let tedy investiční tok do průmyslu ustal a zaměřil se především na občanskou vybavenost sídel. Kupříkladu pro město Hlučín bylo plánováno, že jeho populace vzroste na 22 000 obyvatel. Naopak pro obce na západě regionu se očekávala spíše populační stagnace.

Koncepční rozvoj kamenouhelných dolů v Petřkovicích prošel do jisté míry nezávislým vývojem, a to proto, že byl součástí průmyslového komplexu Ostravsko-karvinských dolů. Ač se oba doly nacházely na teritoriu Hlučínska, po jejich sloučení s přívozkým dolem roku 1967 fakticky zanikly jako svébytný závod. V jejich šachtách probíhala těžba i nadále (zejména v prostoru Koblova), avšak horníci „fárali“ v Přívoze.

Ne vše, co pojaly plány koncepčního rozvoje, bylo realizováno. Za zmínku stojí alespoň vybrané neúspěšné projekty. Jednoznačně nejrozsáhlejším i nejvytrvalejším byl záměr výstavby průplavu Dunaj-Odra-Labe. Zasahoval na Hlučínsko pouze z malé části, ale i tak

zde počítal s rozsáhlými investicemi. Mj. v prostoru osady Paseky a obce Antošovice měl být vybudován průmyslový areál se dvěma přístavními bazény. Poslední verze z osmdesátých let přitom za okamžik zahájení stavby označila rok 2005. Dalším vodním dílem byla stavba přehrady v prostoru jižně od Hlučína. Dnešní zaplavený štěrkovcový důl představuje pouze její malou část. Ve variantě z padesátých let měla totiž přehrada zasahovat až do bezprostřední blízkosti Dolního Benešova. Nakonec je nutno uvést záměr výstavby jaderné elektrárny v prostoru Bolatic. Tento projekt však představoval pouze záložní variantu pro případ, že seizmologické testy v Blahutovicích (okres Nový Jičín), primární lokace elektrárny, by nedopadly podle očekávání.

Největším sídlem na Hlučínsku je město Hlučín. Koncem šedesátých let však Okresní národní výbor v Opavě předložil koncept, podle něhož mělo být na východě Hlučínska zřízeno nové město s centrem v Petřkovicích. Pokud by tato myšlenka byla realizována, vyrostlo by v bezprostředním sousedství Hlučína srovnatelně velké město. Záměr však nebyl uskutečněn a zřejmě ani takovou šanci neměl. Jednalo se spíše o deklarativní pokus zabránit vtažení východní části okresu Opava plně pod vliv města Ostravy. A skutečně, zanedlouho po jeho krachu bylo pět hlučínských obcí, které měly z větší části tvořit koncipované město, připojeno přímo k Ostravě.

Velmi turbulentním vývojem procházela zemědělská výroba. Po druhé světové válce proběhla konfiskace zemědělského majetku německého obyvatelstva (zabráno mj. panství Lichnovského), revize pozemkové reformy a záhy nato tzv. nová pozemková reforma (zbytkové statky a právně problematické vlastnictví Rothschildů). Vzápětí, v březnu 1949, začala kolektivizace zemědělství. Ta měla na Hlučínsku ve srovnání s českými zeměmi poněkud odlišný průběh. Příčinou byla skladba zemědělské držby, v níž převažovaly jednak velkostatky, jednak nejmenší závody tzv. kovorolníků, zatímco středních zemědělců s vlastnictvím od 5 do 50 ha půdy bylo velmi málo. Komunistický režim se tak na Hlučínsku dostal do situace, kdy se zde po provedení zmíněných reforem nenacházely adekvátní zemědělské závody (srov. tab. č. 2), na jejichž základě by mohl vytvářet jednotná zemědělská družstva (JZD). Nicméně i přes tuto překážku byla od přelomu padesátých a šedesátých let většina půdy buď ve vlastnictví státu (Československé státní statky), anebo JZD (srov. tab. č. 3). V následujících patnácti letech pak postupnými kroky docházelo k integraci jednotlivých družstev do rozsáhlých ekonomických

celků, až nakonec, v roce 1975, zůstala na Hlučínsku jen tři JZD, jeden závod státních statků a jeden plemenný podnik. V této době se zemědělství změnilo v prosperující sektor. Od šedesátých let měli členové JZD pevnou pracovní dobu s pravidelným rytmem práce tak, jak tomu bylo v průmyslu, a dílčími investicemi došlo ke zvýšení produktivity. Paralelně k tomu se úspěšně rozšiřovala nezemědělská činnost JZD, tzv. přidružená výroba; především se jednalo o servisní služby a stavebnictví, o které byl zájem nejen na Hlučínsku, ale i za jeho hranicemi.

Společně s těmito změnami docházelo k poklesu počtu pracovníků v zemědělství. Jestliže v roce 1947 se jednalo o 16,7 % ekonomicky aktivního obyvatelstva, v roce 1970 o 12,1 % a nakonec, v roce 1991, jen o 9,7 %. Ze zemědělství, které nebylo schopno pojmát nové pracovní síly, odcházeli Hlučíňané do průmyslu. V tomto sektoru prudce narostl počet zaměstnanců z 37,8 % roku 1947 na 65,3 % v roce 1961. Ale i průmysl začal mít od počátku sedmdesátých let problém vstřebávat nové a nové pracovníky. V sedmdesátých a osmdesátých letech začala stoupat zaměstnanost ve službách. Nejdříve v největších sídlech, zejména v Hlučíně, postupem času i v ostatních, především v blízkosti Opavy a Ostravy.

Do tohoto trendu se již promítla urbanizace dříve výhradně zemědělského regionu vesnických společenství. Je-li kritériem „městskosti“ velikost sídla, především hranice deseti tisíc obyvatel, představovala by urbanizace proces, který souvisel s rozvojem Hlučína a přilehlé Opavy a Ostravy. V roce 1970 se v těchto třech městech soustředilo 21,2 % a v roce 1980 již 41,6 % obyvatel Hlučínska. Nicméně mimo Hlučín byly v regionu i další sídla se statutem města, a to Kravaře (de facto 1960) a Dolní Benešov (1996). Počet obyvatel těchto sídel zahrnoval v roce 1950 přesně 10,0 % obyvatelstva, v roce 1970 již 34,1 % a v roce 1980 pak 46,4 %. Dalším kritériem pro urbanizaci jsou ekonomické vazby mezi sídly. Zde je možno využít koncept příměstské oblasti Ostravy z roku 1969, která ve svém širším vymezení zahrnovala 24 hlučínských obcí. Podle dat z výsledků sčítání lidu z roku 1970 se v příměstské zóně nacházelo dokonce 70,5 % obyvatelstva Hlučínska. Přestože každý z uvedených přístupů k urbanizaci podává poněkud odlišné údaje, v jednom se shodují. Tím je fakt, že zatímco na počátku padesátých let byla míra urbanizace Hlučínska teprve na začátku, do konce sledovaného období obsáhla jeho podstatnou část.

Urbanizace však neznamená pouze koncentraci obyvatel do městských sídel. Je též procesem nahrazování

tradičních hodnot „hodnotami města“, hodnotami moderní společnosti. V dlouhodobém horizontu je možno sledovat pokles významu rodiny, což lze dokumentovat na klesající porodnosti, snižující se velikosti domácností a naopak na vzrůstající rozvodovosti. Výraznou změnu prodělával vztah k půdě. Kolektivizace padesátých let byla procesem faktického boje mezi státem a vlastníky půdy. Zemědělci odmítali vstoupit do JZD anebo předat družstvu půdu a houževnatě se bránili různým formám nátlaku (zemědělské dodávky, daň, perzekuce aj.). Od počátku sedmdesátých let však již výrazně postoupila generační obměna, přičemž noví vlastníci, synové a dcery „veteránů kolektivizace“, již neměli zájem na půdě hospodařit. Došlo tak k paradoxnímu jevu. Jestliže v padesátých letech orgány veřejné moci nutily zemědělce, aby předali půdu družstvu, v sedmdesátých letech to byli zemědělci, kteří dobrovolně a bezúplatně nabízeli půdu družstvu. A tentokrát to byla JZD, která se bránila převzetí půdy, mj. argumentem, že nedisponuje dostatkem zemědělské techniky k jejich obdělání.

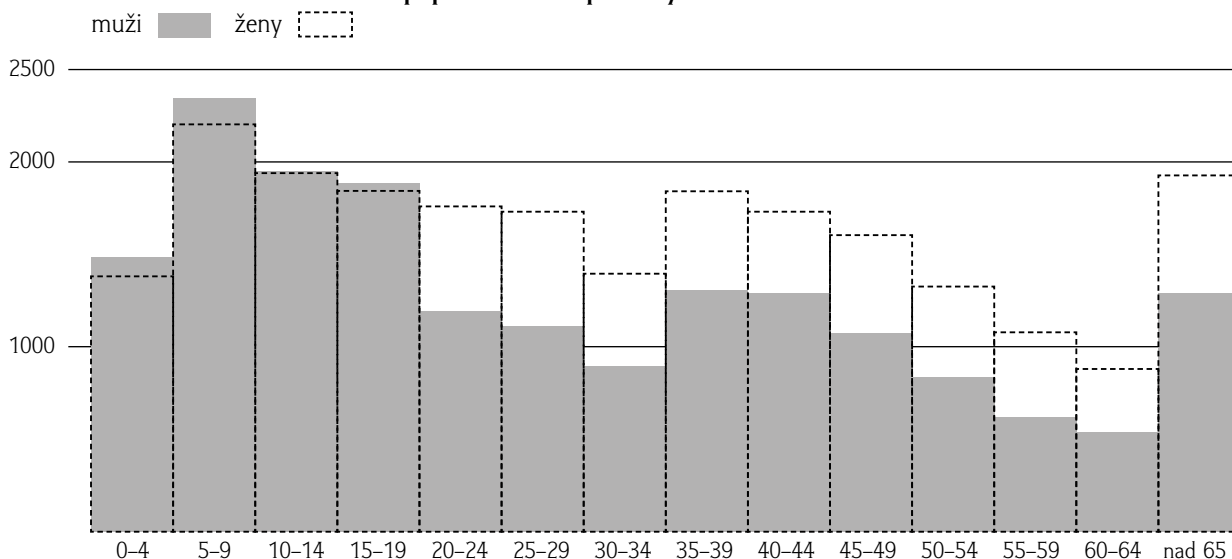
***

V letech 1945 až 1989 prošlo Hlučínsko vývojem, který začal humanitární katastrofou, kdy obyvatelstvo regionu bojovalo o existenční přežití, a skončil v podmínkách ekonomicky a sociálně stabilizovaného regionu s vysokou mírou urbanizace a s relativně vysokým životním standardem. V jednom důležitém aspektu však ekonomický vývoj jeví návaznost na předválečnou epochu. Tím je „exteritorialita“ ekonomických zdrojů. Obyvatelstvo Hlučínska bylo totiž nejpozději od zahájení průmyslové revoluce závislé na práci, kterou nacházelo mimo vlastní region (Německo, ostravská průmyslová oblast aj.). Na závěr lze říct, ač toto tvrzení překračuje rámec studie, že tato závislost existuje i nadále.

Idealizované zobrazení vesnice na stránce obecní kroniky. SOKA Opava, f. MNV Dolní Benešov, inv. č. 82 - Kronika obce 1055-1964.

Věková struktura hlučínské populace dle sčítání obyvatelstva z 22. května 1947

Tabulka č. 1. Počet osob zaměstnaných v jednotlivých průmyslových a těžebních závodech s více než 50 zaměstnanci na Hlučínsku

Závod	1950	1962	1970	1980
Petřkovické doly	1949	2688		
MSA Dolní Benešov	438	1802	2026	2285
Lisovna Chuchelná	382	513		580
Juta Bolatice	170	199		382
Sádr. doly Kobeřice				254
Sm dřev. záv. Hlučín	cca 231	211		201
ZSKN Kravaře		205	127	174
STS Kravaře	(66)			
Sm cihelny Hlučín	75	364		120
Štěrk. a písk. Hlučín				125
Bran. žel. Kravaře			(70)	
OSKP Hlučín	59 + 23			

Tabulka č. 2. Struktura drobné pozemkové držby (do 50,0 ha) okresu Hlučín v roce 1948

Velikostní kategorie	Počet závodů	Podíl (v %)	Rozloha (v ha)	Podíl (v %)
Do 0,5 ha	1911	32,02	626,14	0,43
0,51 – 1,00 ha	1295	21,70	916,63	6,34
1,01 – 2,00 ha	1127	18,89	1635,8	11,32
2,01 – 5,00 ha	910	15,25	2806,44	19,43
5,01 – 10,00 ha	287	4,81	2235,3	15,47
10,01 – 20,00 ha	372	6,23	5342,34	36,98
20,01 – 50,00 ha	33	0,56	884,34	6,12
Celkem	5935	100,00	14 447,25	100,00

Tabulka č. 3. Postup kolektivizace na Hlučínsku v letech 1949 až 1960

Rok	Počet JZD	Rok	Počet JZD
1949	5	1955	23
1950	12 (13)	1956	29
1951	12 (13)	1957	38
1952	13	1958	38 (40)
poč. r. 1953	23	1959	39 (40)
konec r. 1953	17	1969	37 (38)
1954	18		

Poznámky:

- 1) Předneseno na vědecké konferenci dne 22. září 2016 „Hlučín v proměnách času. Konference k 760. výročí města“.
- 2) Aleš BINAR, *Hospodářský a sociální vývoj Hlučínska v letech 1945–1989*, Opava 2014.
- 3) Tamtéž, s. 47–69, 82–300 (jedná se o jmenovitě o kapitoly 2.3, 2.4, 2.6, 3, 4 a 5).
- 4) V tomto bodě, tedy v případě poznání poválečných následků branné povinnosti mužů, tato studie překonává disertační práci

autora. TÝŽ, Příslušníci ozbrojených sil z Hlučínska v letech 1939 až 1956, in: Helena KUBÁTOVÁ a kol., *Mezigenerační proměny způsobu života na Hlučínsku*, Praha 2015, s. 293, 295.
5) Tamtéž, s. 293–293. Výsledek je dán odpočtem padlých od všech branců z Hlučínska. Ve skutečnosti bude údaj nižší, neboť nezohledňuje raněné propuštěné ze služby a ty, kteří za války zběhli do spojeneckých armád.

K životnímu jubileu historičky umění a muzejnice Marie Schenkové

Ondřej Haničák

8 / 2018 / 2

Nároky kladené na muzejního kurátora předpokládají nejen zevrubnou oborovou erudici, ale rovněž cit a pochopení pro rozšiřování, vědecké zhodnocování, prezentaci a nezbytnou popularizaci svěčené sbírky. V případě regionálních badatelů je stejně tak významný rovněž smysl pro zasazení územně specifické materie do širšího, nadregionálního kontextu. V případě historičky umění, památkářky a muzejní pracovnice PhDr. Marie Schenkové, CSc., můžeme bez ostychu konstatovat, že těmto nárokům během svého profesního působení dostala skutečně bezesbytku.

Pro oborové zaměření rodačky z Kylešovic u Opavy (*18. 12. 1938) byly určující již roky studia dějin umění na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně (dnes Masarykově univerzitě) v Brně. V tomto ohledu na M. Schenkovou formativně působily zejména příklady pedagogů Václava Richetera, Ivo Krška a Zdeňka Kudělky. Jubilantka se již během svých vysokoškolských studií nadchla pro výzkum v té době opomíjené barokní malby ve Slezsku, který zúročila v kvalifikační práci věnované dílu malíře Ignáce Raaba. Tématu pak zůstala věrná i v následujících letech, kdy byla již profesně

činná v rámci ostravského Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody a působila na zámku v Hradci u Opavy (dnes Hradci nad Moravicí). Počátky profesní dráhy M. Schenkové vyznačovala nejen inventarizace památkové fondu v terénu, ale také odborná správa obsáhlé umělecké sbírky uchovávané v depozitářích hradeckého zámku. Nabyté kompetence uměno- vědného terénního průzkumu, utužené například kooperací s památkářem Jaroslavem Heroutem, jubilantka využila také v následném profesním působení – Slezském muzeu. Zde byla pověřena správou umělecko-historické sbírky, již zpočátku vykonávala po boku Evy Klimešové, a posléze, od roku 1975, též vedením Oddělení společenských věd. Během svého působení ve Slezském muzeu se i nadále věnovala

bádání o barokním malířství s důrazem na topografickou práci v terénu. Tyto výzkumy vyústily nejen v četné publikační a prezentační výstupy, ale byly též podkladem jubilantčiny rigorózní práce z roku 1974 a disertace, obhájené za již liberalizovaných společensko-politických okolností v roce 1992 na vlastní alma mater.

Specifická umělecká materie regionu, se kterou se coby badatelka střetávala jak při terénním průzkumu, tak při práci v muzejních depozitářích, podnítila její zájem o další v té době opomíjené téma, a sice o výtvarná díla 19. a 20. století umělců německé národnosti. Tento interes, komplementární například se soudobými badatelskými počiny Jindřicha Vybírala či Pavla Zatloukala, vykrytalizoval v 80. letech minulého století v řadu objevných muzejních výstav a studií věnovaných například malíři Adolfu Zdrzilovi, opavskému muzejnímu řediteli a kunsthistorikovi Edmundu Wilhelmu Braunovi či sochařské rodině Kutzerů. Řada vědeckých projektů, na kterých jubilantka aktivně participovala, měla rovněž významný nadregionální přesah. Za všechny zmiňme alespoň výstavy doprovázené objemnými katalogy *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550* (v kooperaci s brněnskou Moravskou galerií a olomouckým Muzeem umění v roce 1999) a *Slezsko – perla v české koruně* (ve spolupráci s Národní galerií v roce 2007). Konstantní zájem o barokní umění pak M. Schenkovou přivedl k souvisejícím tématům poutních míst ve Slezsku a mariánské ikonografie.

V tomto ohledu jubilantka rozhojnila rovněž poznání uměleckého dědictví části Slezska, které po Vratislavském míru připadlo pruskému království a jehož součástí byla také oblast Hlučínska. Byť výsledky svých výzkumů publikovala na stránkách řady odborných periodik, byla to ovšem zejména monografie dedikovaná baroknímu malířství a sochařství západní části českého Slezska, vydaná v roce 2001, v níž jubilantka představila řadu v literatuře dříve zcela opomenutých maleb dochovaných v kostelích a budovách far na Hlučínsku. Později, v roce 2008, M. Schenková

zásadním způsobem rozšířila také poznání v regionu dochované malby 19. století, publikované v monografii vzešlé rovněž z náročného terénního průzkumu.

Široká plejáda uměleckých artefaktů svázaných s Hlučínskem pak byla deponována rovněž ve fondu umělekohistorické sbírky, kterou jubilantka spravovala po celou dobu svého působení ve Slezském, od roku 2000 opět zemském muzeu, tedy mezi lety 1973–2009. Za uchování uměleckých památek regionu pak M. Schenková usilovala také z pozice svého členství v řadě odborných grémií: komise Ministerstva kultury pro hodnocení kulturních památek, umělecké komise při ostravsko-opavském biskupství či sbírkotvorných komisí muzea Novojičínska a Slezského zemského muzea. Cenné znalosti a zkušenosti z praxe pak předávala coby pedagožka v letech 1994–2016 také studentům Slezské univerzity v Opavě. Odborné aktivity M. Schenkové neustaly ani po jejím odchodu do penze. Z mnohých počínů vzpomeňme právě studie publikované na stránkách tohoto časopisu a věnované tématům M. Schenkové skutečně blízkým: ikonografii křesťanského umění, cyrilometodějské účtě a jejím projevům v regionální umělecké tradici, poutnictví či biogramům regionálních výtvarníků, v tomto případě reprezentovaných malířem Janem Bochenkem.

Skutečně plnohodnotné poznání památkového fondu regionu není myslitelné bez možnosti srovnání a zařazení zkoumaných fenoménů do širších, region samotný přesahujících souvislostí. V tomto směru byla M. Schenkové nápomocná nejen její odborná erudice, podpořená řadou zahraničních studijních pobytů a stáží, ale také její cestovatelská vášeň. Díky ní jubilantka navštívila a poznala nespočet kulturně významných destinací, muzeí a galerií nejen v Evropě, ale též v Asii, Africe a obou Amerikách. Vyjádřeme tedy M. Schenkové obdiv a uznání za její dosavadní zásluhy o poznání a rozvoj kulturního dědictví regionu, popřejme jí mnoho zdraví a elánu do další cest za poznáním a za čtenářskou obec Hlučínska vyslovme přání o další objevné a poutavé články, dotýkající se tohoto regionu.

Hlučínské ulice v Německu

Jiří Neminář

Je až k nevíře, kolik ulic v sousedním Německu nese pojmenování *Hultschiner Straße*. Abychom byli zcela přesní, vyskytuje se mezi nimi i jeden *Hultschiner Damm* a jeden *Hultschiner Weg*. Zajímavého faktu

si v roce 2017 všiml hlučínský patriot Josef Barták a inspiroval nás k tomu zjistit, proč se v Německu tolik ulic pojmenovaných po Hlučínu vlastně nachází. Muzeum Hlučínska tedy společně s politickými

představiteli Sdružení obcí Hlučínska oslovilo všech 19 měst, mezi jejichž uličními štíty se vyskytují také ty s přívlaskem *Hultschiner*. Zajímalo nás, kdy přesně k pojmenování došlo a jaké okolnosti k němu vedly.

Již po několika měsících začaly přicházet první pozitivní i negativní odpovědi. Postupně jich dorazilo 15, což předčilo naše očekávání. Obdobně nečekaná byla i preciznost, se kterou příslušné úřady náš požadavek zpracovaly. Získané informace přichystaly nejedno překvapení. Předně byla zcela vyvrácena naše hypotéza, že vlna pojmenování hlučínských ulic nastala krátce po odstoupení Hlučínska Československu. Naopak se ukázalo, že drtivá většina pojmenování souvisí s nacionálně socialistickým režimem a s resentimenty na oblasti odstoupené po prohrané první světové válce. Podobně zajímavý je samotný urbanistický kontext, kdy se „Hlučínská ulice“ často nachází poblíž ulice pojmenované po nějakém dalším ztraceném německém městě či oblasti. Vypovídá to poměrně jasně o atmosféře, která ve třicátých letech v Německu panovala a pro kterou bylo mimo jiné typické odsuzovat poválečné uspořádání z Versailles. Stejně tak začala v této době postupně doutnat myšlenka „*Drang nach Osten*“.

Na základě dosavadních zjištění lze konstatovat, že poprvé došlo k pojmenování ulice po Hlučíně ve vestfálské Bochumi, a to již v lednu 1926. Stalo se tak v souvislosti s vytyčením nových ulic, které získaly jména po odstoupených německých městech, v tomto případě po Gdaňsku, Toruni a Klaipedě. Bezprostředně na Hlučínskou ulici zde navazuje ulice Pomořanská. Je tedy zajímavé, že do tohoto prostředí zařadili právě hornoslezský Hlučín. Pomořanská města se v souvislosti s Hlučínskou ulicí vyskytují také v Gießenu, Rheine, Wuppertalu a Duisburgu. V případě posledně zmíněného města víme, že se zde o pojmenování zasadila místní pobočka svazu *Heimatliebender Hultschiner*. Již roku 1929 došlo k podání žádosti o přejmenování dosud nezastavěné ulice. Supliku podpořili slovy, aby bezpráví, které potkalo řadu německých území, zůstalo v trvalé paměti. K samotnému aktu přejmenování zde nicméně došlo až v říjnu 1935.

Kromě pomořanských měst se název Hlučina vyskytuje snad nejčastěji po boku slezských měst. V přítavním Bremerhavenu Hlučínská ulice plynule přechází v Ratibořskou. V nejbližším okolí se pak nalézají Bohumínská, Hlubčická, Olešnická, Hlivická, Nyská, Kladská a Bytomská. V Mohuči se hovoří dokonce o Slezské čtvrti. Nechybí zde odkaz k Chalupkám, Pštíně, Chořově nebo k Lehnici. Téměř stejné ulice

nalezneme i v Mühleim an der Ruhr nebo v Oldenburgu, kde kromě zmíněných ještě přibude Katovická s Vratislavskou.

Třetí typ kontextu výskytu hlučínských ulic nalezneme v Berlíně, Kielu a Gelsenkirchenu. Hlučín je zde zařazen po bok sudetských měst. Na uličních cedulích bychom zde mohli objevit jména jako Opava, Liberec, Teplice, Cheb, Jihlava, Karlovy Vary, Františkovy Lázně, Plzeň, Pelhřimov, Trutnov, ba i slovenskou Spiš. Samotný Berlín je v tomto kontextu netypický, neboť zde nebyl vybírán název pro zcela novou zástavbu jako ve většině případů, ale došlo k přejmenování již existující ulice *Cöpenicker Allee*, jejíž název se na jiných místech ve městě čtyřikrát opakoval. Berlínský *Hultschiner Damm* je se svými třemi a půl kilometry vůbec nejdelší „Hlučínskou ulicí“ v Německu a obsahuje 364 adres. Následuje Mühleim s Duisburgem, kde Hlučínská ulice měří jeden kilometr.

Zatímco u všech měst odkazuje pojmenování ulice k městu Hlučíně, v případě Hamburku se lze domnívat, že název symbolizuje celé Hlučínsko. Lze to vyvodit ze sousední Alsaské, Tyrolské, Hornoslezské nebo Eupenské ulice. Obdobná hypotéza se nabízí také u Dortmundu, kde nejbližší okolí Hlučínské ulice tvoří Bádenská, Hesenská, Sedmihradská nebo Pruská.

Hlučínská ulice v Dražďanech se nachází v poklidné čtvrti na kopci, odkud se naskýtá výhled na celé město. (foto autor)

Berlínský *Hultschiner Damm* je nejdelší „Hlučínskou ulicí“ v Německu. Nachází se ve východoberlínské čtvrti Marzahn-Hellersdorf. (foto autor)

Hlučínská ulice, Mainz, (screen z googlu)

Město	Datum pojmenování	Poznámka
Berlin	11. 3. 1937	Přejmenováno (Köpenicker Alee)
Bochum	Leden 1926	Nová čtvrť
Bremerhaven	?	Bez odpovědi
Dortmund	?	Bez odpovědi
Dresden	Polovina 30. let	Nová čtvrť
Duisburg	Říjen 1935	Roku 1929 podal žádost na přejmenování Heimatliebender Hultschiner, původně Huckinger Str.
Gelsenkirchen	?	Bez odpovědi
Gießen	?	Rešerše bez výsledku
Hamburg	?	Bez odpovědi
Kiel	1939	Nová čtvrť, jména podle sudetských měst
Mainz	1935	Nová čtvrť, „Schlesisches Viertel“
Mülheim an der Ruhr	Cca 1936	
München	5. 11. 1931	
Oldenburg	1935	Nová čtvrť
Plettenberg	?	Bez odpovědi
Regensburg	31. 1. 1934	Nová čtvrť
Rheine	11. 11. 1936	Přejmenováno (Hafen Strasse)
Stuttgart	1937	
Wuppertal	1935	Přejmenováno (Hamburger Strasse)

Nejvyšší koncentrace hlučínských ulic se nachází ve spolkové zemi Severní Porýní-Vestfálsko, kde bychom jich našli celkem osm. Období jejich pojmenování spadá zpravidla do poloviny třicátých let a ve většině případů se jedná o budování nové městské zástavby. Typická Hlučínská ulice se nachází v poklidné čtvrti rodinných domků, popřípadě nevelkých činžáků. Výjimku tvoří Mnichov, kde Hlučínská ulice představuje důležitou spojnicí, na které sídlí slavné nakladatelství *Süddeutsche Verlag* vydávající například noviny *Süddeutsche Zeitung*.

Ačkoliv přejmenování, respektive nové pojmenování ulic po ztracených oblastech souviselo s atmosférou vyhroceného nacionalismu a bezprostředně s nacistickým režimem, nebyla jména těchto ulic po válce přepisována. Jako hlavní argument posloužil fakt, že se jedná o zeměpisné názvy, které jsou ve svém principu neutrální. Dnes ostatně k žádným velmocenským ambicím ani k nacionálním sentimentům neodkazují. Z toho důvodu v německých městech slezské, sudetské, pomořanské a další ulice zůstaly. Mezi nimi i ty hlučínské.

Přírodní rezervace Dařanec

Jakub Kubačka, Adrián Czernik, Radim Lokoč

8 / 2018 / 2

Bylinné patro – sasanka hajní

Tato lokalita nacházející se severoseverovýchodně od obce Vřesiny je zvláště chráněným územím – přírodní rezervací, jejímž posláním je zachovat přirozené a přírodě blízké lesní porosty polonských a karpatských duboháň s bohatou florou a faunou typickou pro toto území. Les má díky předchozímu hospodaření „parkovitý“ charakter.

Rezervace zde byla vyhlášena v roce 1969 na ploše 32,94 ha. Dlouhodobým cílem je obnova tzv. středního lesa, při které je využívána vegetativní obnova semenných stromů. Území je velmi cenné přítomností řady starých a rozpadajících se dřevin dubu letního, které vytvářejí četné dutiny a pukliny – úkryty pro dřevokazný hmyz, ptáky a netopýry. Odumírající duby a další dřeviny jsou ponechávány na dožití

na stojato k postupnému rozpadu. Mrtvé dřevo rozpadajících se stromů není z území odváženo, což umožňuje zvyšovat podíl ležícího dříví, které slouží na zemi jako zdroj živin a úkryt pro živočichy.

Podél lesní silnice na křižovatce cest naučné stezky se nachází mohutný dub letní tzv. Mechtildin dub, jehož stáří je odhadováno na 300 až 400 let. V roce 2012 tento strom při jedné ze silnějších bouří spadl, tudíž zde lze vidět již jen jeho povalené torzo. U dubu je větší bludný balvan, který byl na území Hlučínska zavlečen ledovcem. Na tomto kameni je německý nápis *Mechtilden Eiche* (v překladu Mechtildin dub), který odkazuje na kněžnu Mechtildu Lichnovskou, pod jejíž panství les v minulosti spadl.

Porost tvoří převážně druhově chudé vlhké acidofilní doubravy s dubem letním, břízou pýřitou, lípou srdčitou a habrem obecným. Vzácně se zde vyskytuje jablň lesní. V posledních letech byly v podrostu vysazovány buky lesní a jedle bělokoré, které zde však nepatří, stejně jako smrky, které zde dožívají.

Keřové patro je tvořeno převážně lískou obecnou, méně pak krušinou olšovou, pomístně hlohy. Ze vzácněj-

ších drobných keřů zde roste lýkovec jedovatý, který rozkvétá již brzy na jaře.

Bylinné patro je poměrně chudé, ovlivněné kyselými jílovitými půdami, s převahou ostřice třeslicovité, místy s hasivkou orličí.

Na jaře je zde možné sledovat koberce kvetoucích sasaneček hajních, plicníků tmavých, ptačinců hajních, violek lesních a kopytníků evropských.

Vyskytují se zde také fragmenty karpatských dubohabřin s porosty ostřice chlupaté a pryšce mandloňovitého. Ze vzácnějších a chráněných druhů rostlin lze najít lilii zlatohlavou nebo orchidej okrotici dlouholistou.

Na starých stromech roste řada dřevokazných hub např. trstnatec lupenitý. Stromy porůstají také různé druhy mechů např. paprutka nicí, z játrovek kovanec plochý a struhatka zploštělá.

Pro živočichy je tento les velmi cenný tím, že stromy jsou ponechány k přirozenému dožití a rozpadu. V jejich kmenech se pak vytváří množství puklin a dutin, které jsou vyhledávány ptáky např. lejskem bělokrkým, lejskem šedým, strakapoudem prostředním, také netopýrem rezavým, netopýrem stromovým a vzácnějším dřevokazným hmyzem.

Mechtilden Eiche

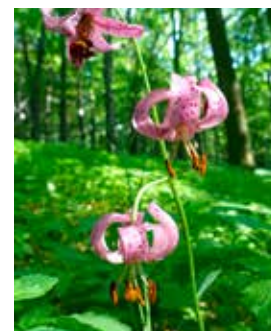
Náprstník velkokvětý

Vemeník dvoulistý

Podbílek šupinatý

Lilie zlatohlavá

Hospoda U Cara Alexandra I., (pověst ze Služovic)

Anna Malchárková

8 / 2018 / 2

Po vleklých napoleonských válkách zavládl mír a na kongresu v Opavě se měla upravovat mapa Evropy. Město se chystalo hostit pruského krále Fridricha Viléma, rakouského císaře Františka a ruského cara Alexandra. Dva panovníci už byli na místě, ale ruský car se zpozdil. Čekali na něj, neboť car Alexandr byl pro Evropu velmi důležitou osobou, a rakouský císař, hostitel země, ho chtěl osobně přivítat. U celnice v Kateřinkách vlály fábovy v barvách tří panovníků, zdobila se Ratibořská brána a stavěl se stan k přijetí ruského cara. Příjezd Alexandra se očekával ze směru od Varšavy, kde krátce pobýval, a hosté kongresu se jej nemohli dočkat. Předcházela ho totiž pověst velice bezprostředního a štedrého člověka. Patřil k oblíbeným mocnářům Evropy, těšil se přízní jak v šlechtických salonech, tak i mezi prostým lidem a po porážce Napoleona se sám cítil jako spasitel.

Doba jeho plánovaného příjezdu se blížila, hodiny ukazovaly něco před desátou dopoledne a ceremonie

byla připravena. Všichni ale s obavami pozorovali listopadovou oblohu. Od severu se táhla tmavá mračna, zvedl se i vítr a co nevidět se spustí dešť a pokazí celé přivítání. Stačily jen pouhé dvě hodiny a car by slavnostně projel Ratibořskou bránou, ale počasí tomu zabránilo.

Cestou, těsně před cílem, zastihla cara podzimní bouře. Lámala stromy a z mraků tekly proudy vody. Silnice z Ratiboře na Opavu byla za krátkou chvíli rozbahněná, bořili se koně i kočáry a nedalo se po ní dál pokračovat. První důstojník dal pokyn k zastavení, zvažil situaci a u krčmy ve Služovicích cestu přerušil. Z kočáru vystoupil car i s pobočníkem a zamířili přímo ke krčmě. Zabušili na zamčené dveře a čekali. Po chvíli se ozval nevrlý hlas: „Mám zavřeno, otvírám až odpoledne!“

„Ihned otevři, potřebujeme se ukrýt před deštěm!“

„Tam je stodola!“ odpověděl hlas nabroušeně.

„Otevři, bezbožníku, žádá tě sám car Alexandr!“

Ruský car Alexandr I., zdroj Wikipedia

Hospodský mu sice nevěřil, ale aby uviděl lháře, otevřel. Ve dveřích stáli dva muži. Mladší v bílé uniformě vešel první a s úklonou řekl: „Račte, Vaše blahorodí.“ Před hospodským stál sám car Alexandr. Tvář měl bledou, štíhlou postavu a přísně chladný pohled modrých očí šenkýře srazil přímo na kolena.

„Vaše blahorodí, nevěděl jsem, odpusťte! Můj dům je k vašim službám.“ Car vstoupil, odložil pokrývku hlavy, rozhlížel se po hospodě a usedl ke stolu. „Hned zavolám ženu Apolonii, ráda vás obslouží,“ drkotal hospodský celý zmatený.

Žena hospodského i přes vysoké těhotenství byla hbitá, uvařila, obsloužila a dokonce nabídla i nocleh. Car byl mile překvapen úslužností a unaven cestou, nabídku přijal. Černé mraky vítr nerozfoukal, déšť neustával, proto bylo rozumnější poslat jen posla a zůstat pod střechou. Hospoda hostinské pokoje neměla, ale do sálu by se vešel celý regiment i s koňmi. Muži, navyklí na polní podmínky, byli rádi za tvrdou podlahu i suchou deku a ani carovi provizorní lože nevadilo. Usnul tvrdě a spal jako v měkkých peřinách.

Ráno, ještě před úsvitem, Apolonie porodila syna a dala mu jméno Jan. Car Alexandr, posilněný vydatným spánkem, se v dobré náladě chystal k odjezdu a při loučení se ptal na Apolonii. „Žena odpočívá, nad ránem porodila syna. A také vás prosí o převzetí kmotrovství,“ vykotal ze sebe hospodský. Alexandr byl mile potěšen, kmotrovství přijal a jen si posteskl: „Jsi šťastný otec, máš syna. Já mám s Jelizavetou jen dceru.“ Zeptal se na jméno, ale netrval na tom, aby se syn jmenoval Alexandr. Dítěti dal do vínku peníze a hospodskému řekl: „Nejsou pro tebe, ale pro mého kmotřence! Přeji si, aby mu z nich v dospělosti byla uhrazena studia!“ „Děkujeme, Vaše blahorodí, pro nás je ctí, že jste u nás jen přenocoval. Na památku toho dne ponese hospoda vaše jméno.“ Car se nad prostým nápadem hospodského jen usmál a odcestoval na kongres hájit své mocenské zájmy.

Tato událost se mezi lidmi rychle rozšířila, hospodský se tím chlubil a nad dveře vyvěsil štít s nápisem „U Cara Alexandra I.“ Stará krčma pak vyhořela, na jejím místě vyrostla nová, která nesla přesnější název: „Hostinec, který navštívil roku 1820 ruský car Alexandr I.“ Syn Jan vyrostl, za darované peníze vystudoval na kněze a odešel sloužit lidem a Bohu do jiné farnosti.

Tak svět odplácí

Jana Schlossarková

8 / 2018 / 2

Portrétní fotografie Franze Witteka, ředitele léčebného ústavu v Branicích, zdroj: Wolfgang Grochol: Joseph Martin Nathan, Život a dílo muže překračujícího hranice místa a času...

Vzpomínám dodnes na jeho šouravé kroky, když každé ráno přicházel ke své neteři Marii, mojí tchýni, na snídani. Onkel Franz. Připomínal tak trošku nerudovskou figurku. Byl menší subtilní postavy, zvládavé šedé oči orámované černými drátěnými obroučkami brýlí a výraznější nos mu dodávaly přísný vzhled. Hlavu zdobilo ještě dost nakrátko pečlivě zastřižených bílých vlasů, v současné době by byl in. Byl to svobodný bratr manželovy babičky, velmi vzdělaný muž, který se v rodině i okolí těšil veliké vážnosti. Byl sečtělý a uměl několik řečí. V době, kdy jsem se s ním poprvé setkala (když jsem se přivdala do manželova a vlastně i Onklova rodného domku) mu bylo něco přes osmdesát. Na svůj věk

mu to ještě myslelo, ale měl všechny atributy autoritativního starého mládence. Byl velmi zbožný, chtěl se stát knězem, v mládí studoval v Římě teologii, ale ze zdravotních důvodů nedostudoval. Když biskup Nathan zbudoval v polských Branicích velký ústav pro 2000 duševně chorých a mentálně postižených, byl Onkel Franz jmenován ředitelem. V této funkci jako nejbližší spolupracovník a přítel pana biskupa Nathana setrval až do prosince 1946, kdy byl biskup z Polska vyhoštěn, těžce nemocen převezen do Mariana do Opavy, kde v lednu 1947 zemřel. Byl v tichosti pochován na opavském hřbitově, ne jak mu bylo přislíbeno spočinutí v kryptě baziliky sv. Rodiny v areálu ústavu v Branicích. Onkel Franz se vrátil do Hlučína, kde měl vlastní domek, ale chodil tam jen spát. Přes den pobýval ve svém rodném domku, pod kostelem, u neteře Marie, válečné vdovy se třemi kluky a její matkou, Onklovou starší sestrou.

Onkel v přesvědčení, že dělá dobrou věc, neteři navrhl, že bude docházet na obědy a bude jí víc než dobře platit a tím vylepší její rodinný rozpočet. Když jsme po letech objevili v tchýnině pozůstalosti sešitek, do kterého Onkel s pečlivostí sobě vlastní zapisoval příspěvky na stravu, tak jsme se nestačili divit. O režii domácnosti neměl ani páru. Ale o mrtvých jen dobře.

Nakonec to dopadlo tak, že to měl s celodenním zaopatřením a vydržel, i když „synci“, už byli dospělí. Když Onklova sestra v roce 1960 zemřela, tak jsme se s mužem vzali a nastěhovali se do její světničky a po jisté době i s dítětem marně čekali na přidělení podnikového bytu. Ty nešťastné pořadníky a známosti! Ve starém domku s kuchyní a dvěma světničkami nás bylo jak mladých myší. Kolikrát si teď na to vzpomenu, když slyším mladé lidi, kteří obývají „jen“ třípokojevý byt, proto si nemohou dovolit druhé dítě...

Onklův domek na Vinohradské ulici byl dost vzdálený od centra města, ale přece jen o dost mladší a prostornější. Přízemí obývala jiná neteř s rodinou a v prvním patře měl Onkel své království. V chodbě trůnily velké stojací hodiny, ostatní místnosti byly zařízeny starožitným nábytkem a zdi byly až přeplněné reprodukcemi obrazů starých mistrů v masivních pozlacených rámech.

V tchýnině domácnosti se nevědomky pasoval do role hlavy rodiny. Cepoval kluky, neustále je poučoval, k jídlu museli chodit na čas a ne „nazi“, tzn. jen v nátělníku. Na to jsem si pak musela dát pozor i já, abych se náhodou po domě nepohybovala v šatech bez rukávu a už vůbec ne s výstřihem.

Každý den měl stejný scénář. Marie přibíhala po ranní mši svaté, aby měla náskok před Onklem. V prvé řadě v kuchyni zatopila a uvařila meltu. Měla to vypočítané, zanedlouho se přišoural Onkel, v kabátě přešel kuchyň, prvně otočil knoflíkem rádia a naladil stanici Vídeň. Jen usedl, už stál před ním půllitrový hrnek vřelé melty, lžice a talířek s chleby. Onkel si obřadně pod bradu za límec kabátu pečlivě zastrčil připravený velký naškrobený bílý ubrousek s monogramem. Pomalu začal drobit chléb do kávy. Pak tiše jedl, občas klepla lžice, když ji pokládal na stůl. Oběma rukama objal hrnek, aby si ohřál ruce. Dojedl, v kuchyni bylo teplo a to jej ukolébalo do spánku tak, že ho neprobudila ani hlučná svižná hudba, která po zprávách zazněla. Marie se po špičkách přikradla k rádiu a vypnula ho. V ten moment Onkel vyskočil jak čertík z krabičky a svižně spěchal k rádiu a znovu se slovy: „Ja to poslucham!“ otočil knoflíkem a uvelebil se zpátky na židli. Chvilí seděl, pak se začal ošívát, a se slovy: „Kdo ma take hultaj tultaj posluchač,“ rádio vypnul.

Stůl už byl mezitím uklizený a to byl povel pro Onkla, aby vysvlékl svůj havelok a začal rozkládat na stůl svou minikancelář. Vypracovával sedlákům daňová přiznání a vyřizoval různé žádosti a korespondenci. Pravidelně překládal jedné paní dopisy z francouzštiny do češtiny a opačně. Syn v padesátých letech utekl s několika mladíky přes hranice a usadil se ve Francii. Oženil se s Francouzku a dopisy jeho mamince psala zásadně jen snacha. Proč, to nikdo nevěděl, možná se syn bál cenzury a následné perzekuce maminky.

Pak se Onkel vydal „do ulic“: na poštu, na úřad a různé pochůzky. Úderem kostelních zvonů ohlašujících poledne musela být na stole polévka. Po obědě si šel zdřímnout do půdní světničky, pak posvačil svou milovanou meltu s nějakým pečivem. Po svačině Onkel zase vytáhl svou minikancelář, pak odešel a vrátil se až k večeři. Po večeři seděl a podřimoval až regulátor (nástěnné hodiny) odbil devátou, tak se Onkel zvedl, oblékl si kabát, Marie mu nakapala do očí borovou vodu a Spánembohem, dobrou noc, vrzly domovní dveře.

Onkel Franc ve svých vzácných chvílích sdílnosti vzpomínal na zásluhy pana biskupa, na jeho pomoc lidem za války, na jejich společné působení.

Onkla Franze v roce 1963 o Velikonocích srazilo auto a na následky nehody v červnu téhož roku zemřel.

V roce 2002 vyšla kniha ThDr. W. Grochola o vzácné osobnosti našeho kraje, o biskupu Josefu Martinu Nathanovi, a já se nestačila divit, kolik odkazů je tam právě na našeho Onkla. Průběžně jsme se dovídali, kolika Hlučíňákům pomohl v době krize získat pracovní místa právě v Branicích. Myslím, že ani nejbližší o jeho záslužné činnosti nevěděli. Nakonec jméno Franz Wittek není uvedeno ani na pomníku rodinného hrobu na hlučínském hřbitově.

Tak svět odplácí.

Franz Wittek coby student bohosloví v Římě.

Kresba kaple v areálu ústavního hřbitova v Branicích, autorka Jana Schlossarková

Ztracené a znovu objevené dílo mnichovského malíře Hanse Martina

Jiří Jung

8 / 2018 / 2

Výmalba kostela sv. Leopolda v Dornbirnu ve Vorarlbergu (1890-1892; ornamentální část Hans Martin, figurální část Hermann Lang), zdroj: www.wikipedia.de

Kněžiště kostela sv. Jana Křtitele v Hlučíně s nástrojnou malbou Hanse Martina z roku 1903, zdroj: NPÚ UOP v Brně

Ornamentální či dekorativní výmalba se na přelomu 19. a 20. století těšila mimořádné oblibě. Byla charakteristickým výrazem pozdního historismu, jeho sklonku k dekorativismu a touze maximálně se přiblížit umělecké ideji Gesamtkunstwerku, tedy totálního uměleckého díla. To mělo představovat úzké propojení všech uměleckých disciplín a tvůrčích přístupů. Nástěnné malířství hrálo podstatnou úlohu, neboť společně s architekturou vytvářelo rámec pro další sochařskou výzdobu, výrobky uměleckého truhlářství a stolařství, kovářské či pasířské práce, sklomalby a textil. Ve většině případů nešlo o to pokrýt stěny velkými obrazovými výjevy složitých mnohfigurálních kompozic. Spíše se malíři soustředili na ornamentální pojednání stěn, jejich proclenění namalovanými architektonickými články a vytváření dekorativních rámců, do nichž byly vetknuty menší obrazové výjevy. Opakující se pestrobarevný ornament šablonové výmalby pokrýval zdi od podlahy až po strop a napomáhal vytvářet honosný dojem z takto vyzdobeného prostoru.

Oblíbený byl tento umělecký přístup zvláště při úpravách kostelních interiérů a tato móda se hojně uplatnila i na Hlučínsku. Úchvatným příkla-

dem nadregionálního významu je interiér chrámu sv. Mikuláše v Ludgeřovicích (s výmalbou Philippa Schumachera a Otty Trauera), který se v intaktní podobě dochoval dodnes. Jiné zanikly nebo neprofesionálními opravami přišly o notnou dávku svého původního lesku. Odborné restaurování těchto maleb v době minulého režimu nepřicházelo v úvahu – nebyly na to finance, styl byl nedomoderní a těšil se nepopularitě i mezi památkáři či věřícími, kteří často namísto omšelých a ztmavělých ornamentálních maleb preferovali čistotu jednoduchých bílých nátěrů. Tak zanikly v 50. a 60. letech dekorativní výmalby mnichovského malíře Benedikta Müllera v kostelích sv. Vavřince v Píšti a Všem svatých v Hoštálkovicích a pouze z části přežilo dílo jeho kolegy Hanse Martina. Právě jeho zaniklému, ale i objevenému a obnovenému dílu je věnován tento článek.

O životě tohoto bavorského malíře není příliš mnoho známo. Víme, že se narodil 23. června 1853 ve vsi Aichstetten ve Württembersku, ani ne padesát kilometrů od Bodamského jezera. Počínaje rokem 1878 se Martin v zimních měsících sezónně věnoval studiu malířství v Mnichově, Stuttgartu, Norimberku či Vídni, ale na úplné akademické vzdělání pravděpodobně nedosáhl. Již v tomto období je doložen jeho podíl na opravách či vytváření malířské výzdoby v kostelích nejen v rodném kraji (Feldkirch, Mehrerau, Bregenz, Ravensburg), ale i ve Švábsku (Ellwangen). Většinou nepracoval sám, ale v tandemu s dalšími, zručnějšími malíři. On byl specialista na uměleckořemeslnou složku, kterou představoval malovaný dekorativní aparát, umělecky náročnější figurální výjevy realizovali akademicky vzdělaní malíři. Vedle dnes již prakticky zapomenutých autorů jako Hermann Lang (1856–1899) či Franz Xaver Kolb (1827–1889) spolupracoval také s Gebhardem Fugelem (1863–1939), ceněným malířem, jenž měl na přelomu 19. a 20. století přispět k renesanci náboženské malby. Fugel patřil k spoluzakladatelům významného spolku *Deutsche Gesellschaft für christliche Kunst* založeném v roce 1893 v Mnichově. Ten si vetkl za cíl povznést na vyšší úroveň a modernizovat církevní umění. Mezi jeho členy byla většina autorů působících kolem roku 1900 i na Ratibořsku, Hans Martin nemohl chybět.

V roce 1900 je Martin doložen v rodném Aichstetten při opravách interiéru tamního kostela, ale po tomto datu malíř z Württemberska mizí a objevuje se na Ratibořsku. V pramenech je uváděn jako *mnichovský* malíř a mimo sezónu se do Mnichova patrně vracel, ale nakonec se zřejmě rozhodl ve zdejší kraji usadit, protože právě v Ratiboři dne 18. dubna 1919

v důsledku infekčního onemocnění umírá.

Co konkrétně umělce k přesunu do Slezska přimělo, nevíme. Velkou roli nepochybně sehrála touha získat nové zakázky. Horní Slezsko se se svou stavební horečkou jevílo jako vhodné místo. Byla zde jen nevelká malířská konkurence a většinu uměleckého vybavení pro nové kostely Hornoslezské stejně objednávali v katolickém Bavorsku. Tamní umělci se zde těšili velkému renomé, což dokládá spolupráce s místními faráři. Možná Martin na Ratibořsko přišel na pozvání kravařského stavitele Josefa Seyfrieda (1865–1923), i když nemáme ponětí, za jakých okolností by se v Německu tyto muži mohli potkat. Možná jej doporučil mnichovský sochař Georg Busch, člen spolku *Deutsche Gesellschaft für christliche Kunst*, který od roku 1903 pracoval na sochařské výzdobě kostela sv. Bartoloměje v Kravařích. Ať tak či onak, veškeré doposud známé angažmá malíře Hanse Martina ve Slezsku je propojeno se stavebními zakázkami Josefa Seyfrieda, pro něž vytvářel malířskou výzdobu. Jednalo se o ověřený tandem, který fungoval již od první Seyfriedovy stavby, kostela sv. Bartoloměje v Kravařích (1894–1896), až po jeho poslední velké dílo – kostel sv. Václava v Křenovicích (1914–1915).

Konkrétních dat, o něž se lze opřít, není mnoho. Pramenně máme Martinův podíl doložený na výmalbě kostela sv. Jana Křtitele v Hlučíně, k níž došlo po Seyfriedově regotizaci chrámu (1902) v roce 1903. Zda byl kostel v Kravařích vymalován předtím, nebo teprve poté, můžeme pouze hádat. Klášter sester Nejsvětějšího Srdce Ježíšova v Kravařích (dnešní Městský úřad) byl dokončen roku 1905 a teprve následně se mohl malíř pustit do výzdoby tamní kaple. V roce 1912 pracoval v Bolaticích, kde po rozšíření kostela sv. Stanislava (1911–1912) společně se čtyřmi pomocníky štafíroval trojici oltářů, kazatelnu, zastavení křížové cesty a oltářní sochy. Zřejmě teprve v následujícím roce provedl nástěnnou výmalbu kleneb. V roce 1915 s pomocníky vymaloval kostel sv. Václava v Křenovicích (malba signována *Kriegsjahr 1915 H. Martin, F. Zach, P. Hohmann*) a naposledy zanechal stopu v zámecké kapli sv. Archanděla Michaela v Kravařích, kde během zimy 1916–1917 renovoval barokní fresku Františka Řehoře Ignáce Ecksteina z let 1727–1730 (signováno *Renoviert Kriegswinter 1916–17. Hans Martin München Königin des Friedens bitte für uns!*). O dalších dílech malíře v regionu není nic bližšího známo.

Plné zhodnocení malířovy tvorby znesnadňuje i další okolnost, a to stav dochování maleb. Přemalbou počátkem 50. let zanikla výzdoba kostelů sv. Jana Křtitele v Hlučíně (1954), sv. Bartoloměje v Kravařích

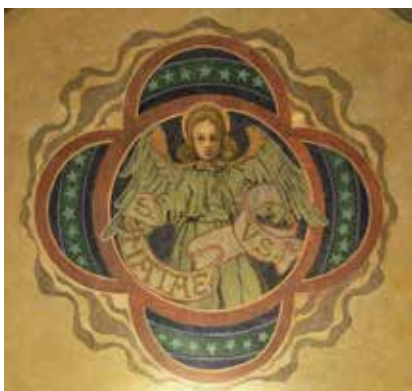
Postavy evangelistů v kněžišti kostela sv. Jana Křtitele v Hlučíně, zleva sv. Jan, Marek, Lukáš a Matouš (Hans Martin, 1903), foto autor

(nová výmalba Jana Obšila 1948–1954) i tamní klášterní kaple. Kněžiště hlučinského kostela ozdobily na klenbách postavy andělů v bohaté novogotické ornamentice rostlinných motivů. Figurami andělů Martin vyplnil plochu slepých arkád v přízemí kněžiště a mezi okna umístil čtveřici evangelistů. Barevnou polychromií byly zdůrazněny klenební žebra a konzoly s příporami. Výmalba lodi byla naopak laděna do barokního stylu, ale omezila se jen na ornamentální dekor iluzivně namalovaných štukových rámců s mušlemi a rokajemi či motivy girland. Později odkryté postavy evangelistů v presbytáři jsou jediným pozůstatkem Martinova díla v Hlučíně. Případné další odkrývání původní malby je však teoreticky možné.

Dominantním prvkem výzdoby kravařského kostela byla také novogoticky stylizovaná rostlinná ornamentika a jednoduchý kobercový dekor šablonové

Část interiéru kostela sv. Bartoloměje v Kravařích s výmalbou Hanse Martina a mramorovým oltářem vyhotoveným opavskou kamenickou firmou Wilhelm Drechsler (kolem roku 1903), dobová inzerce, zdroj: AMO

Emblém sv. Matouše v kapli kláštera sester Nejsvětějšího Srdce Ježíšova v Kravařích (po roce 1905), foto autor

Motiv apokalyptického beránka s vítěznou korouhví a knihou se sedmi pečeti nad bočním vstupem kostela sv. Bartoloměje v Kravařích (kolem roku 1903), foto autor

Setkání sv. Václava s císařem Jindřichem Ptáčníkem na říšském sněmu, část výmalby stropu kostela sv. Václava v Křenovicích (1915), foto autor

výmalby. Alespoň tak to lze odhadnout z dvojice ne příliš kvalitních dochovaných fotografií z novinové inzerce kamenické firmy Drechsler, jež v kostele prováděla kamenické, resp. mramorářské práce. Mezi ornamente se objevovaly i tradiční evangelijní emblémy a symboly jako kupříkladu motiv Beránka božského, který se jako jediný relikvial malířské výzdoby Hanse Martina v kostele dochoval nad bočním vchodem dodnes.

Výmalba kaple kláštera sester Nejsvětějšího Srdce Ježíšova v Kravařích byla zabílána po adaptaci budovy pro potřeby městské úřadu v 50. letech. Teprve během rekonstrukce během let 2013 a 2014 byla původní malba odkryta a Filipem Menzelem zrestaurována do původní podoby. Klenbu kaple Martin ozdobil rostlinným ornamentem růžového keře a podobně jako v Hlučíně i zde opatřil polychromií všechny tektonické články jako klenební žebra s konzolami, ostění oken a slepé arkády v přízemí. Plochu zdí vyplňují symboly čtyř evangelistů vsazené do čtverlístů, na zadní zdi se objevuje symbolické znázornění hradeb Nebeského Jeruzaléma, Kristův monogram Alfa a Omega a apokalyptický Beránek ležící na zavřené knize opatřené sedmerem pečeti. Bohužel restaurátor tento tradiční motiv s ohledem na nekompletní dochování nešťastně zkomolil jako knihu, před níž leží trojice jablek.

Jako jedině se do dnešních dnů dochovaly výmalby kostelů v Bolaticích a Křenovicích, avšak v obou

štukový dekor rozvilin, girland, palmových ratolestí či mušlí a vymezuje rámce pro figurální motivy dvojic či trojic apoštolů, v kněžišti pak symboly jednotlivých svátostí. Hlavní důraz je kladen na malířskou výzdobu klenby nad křížením hlavní a příčné lodi. V Bolaticích malovanou kupoli prolomil průhledem do otevřených nebes s motivem trůnící Nejsvětější Trojice, v Křenovicích soustavou výjevů ze svatováclavské legendy, kde jsou ale zdůrazněny především některé proněmecké momenty – Sv. Václav putuje na říšský sněm do Řezna, Přijetí sv. Václava Jindřichem Ptáčníkem na říšském sněmu, sv. Václav sám lisuje v kádi víno, zavraždění sv. Václava ve Staré Boleslavi (scéna kuriózně doplněna o postavu soudobého německého vojáka). Zvláště v tomto případě naplno vyznívají limity Martinova umu, neboť zdejší mnohfigurální scény trpí velkými nedostatky jak v kompozici, tak v anatomii postav či řasení drapérií, a to i přesto, že jako vzor pro jednotlivé scény malíř využil slavné výjevy ze Svatováclavské kaple pražské katedrály sv. Víta, dílo Mistra litoměřického oltáře z roku 1509. Rovněž postavy na pendativech kupole (v Křenovicích čtveřice západních církevních otců sv. Řehoře, Augustina, Ambrože a Jeronýma, v Bolaticích čtveřice evangelistů Matouše, Marka, Lukáše a Jana) se vyznačují až zarážející loutkovitostí, nedostatkem výrazu a zvláště neuměle je řasení drapérie.

Jak si objasnit důvody tak velkých kvalitativních výkyvů v Martinově díle? Vedle obligátních vysvětlení, jež mohou pokulhávající úroveň některých maleb svěst na výrazný podíl pomocníků či znehodnocení pozdějšími přemalbami, lze zmínit ještě jednu teorii. Jak bylo v úvodu pojednání zmíněno, byl Martin především dekorační malíř ornamentů a drobných emblémů a figurální složku, resp. kompozičně náročnější výjevy při pracích v Bavorsku a Württembersku vždy přenechával svým zkušenějším kolegům. Rovněž byl specialista na ornamentiku, která byla stylizovaná do gotických forem a kterou až rutinně zvládal. V tomto zaměření dosáhl nesporných kvalit. Méně šťastně naopak vyznívají jeho snahy o barokní kompozici, neboť charakteristické rysy baroka – rozevláté drapérie, dramatický výraz, složité diagonální či spirálovité kompozice atp. – si s ohledem na diametrální stylovou odlišnost od neogotického dekoru nedokázal plně osvojit. Jeho dílo, kvalitativně nevyrovnané, pouze z části dochované, ale s ohledem na realizované restaurační zásahy v Kravařích či Bolaticích znovu objevené, je důležitým dokladem výtvarné kultury regionu přelomu 19. a 20. století, kdy došlo k úzkému propojení Slezska jako pruské provincie s uměleckými centry v katolickém Bavorsku.

Jednota československého Orla byla ve Vřesině založena roku 1924. Vyvíjela bohatou činnost, suplovala téměř všechny spolky v obci, ale nedisponovala vlastními prostorami (v obci se nacházel pouze jeden hostinec se sálem). Proto bylo přikročeno k výstavbě orlovny, která by poskytla spolku tolik chybějící zázemí. Výstavba započala v roce 1932 a nová budova byla slavnostně otevřena o rok později, v květnu 1933. Orlovnu si členové jednoty postavili svépomocí, a přesto náklady na stavbu přesáhly sto tisíc tehdejších

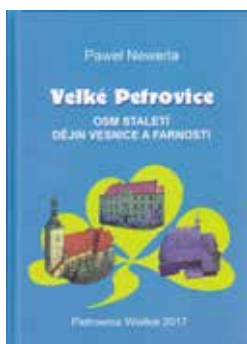
korun. Po válce byla v budově umístěna mateřská škola, zadní trakt nadále sloužil jako tělocvična. Vzhledem k razantnímu nárůstu dětí vyplývajícím ze vzniku nové vřesinské čtvrti, přestala kapacita školky dostačovat. Budova bývalé orlovny tedy prošla náročnou rekonstrukcí a z kraje roku 2018 se do ní opět nastěhovala mateřská škola.

Literatura – podzim 2018

Zdeněk Kravar

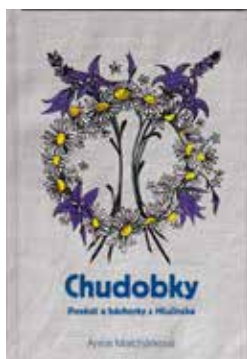
8 / 2018 / 2

Paweł Nowera, Velké Petrovice. Osm staletí dějin vesnice a farnosti

Pietrowice Wielkie 2017, 471 s.

Také na dnes polské straně „Ratibořska“ vznikají publikace mapující dějiny zdejších lokalit. Při příležitosti 750. výročí první písemné zmínky byla vydána kniha o dějinách Velkých Petrovic, obce ležící mezi městy Keř a Ratiboř nedaleko současné česko-polské státní hranice. Autorem je zdejší rodák, který uveřejnil již celou řadu publikací o historii míst na Ratibořsku a městu Ratiboř. Jeho nejnovější práce opět vykazuje standardní vědeckou úroveň, což dokládá bohatý poznámkový aparát. Kniha poskytuje pohled na různé aspekty života ve Velkých Petrovicích, ale i na Opavsku a Ratibořsku v minulosti, všímá si rovněž historie zdejší farnosti. V příloze jsou některé pozoruhodné dokumenty, statistiky, přehledy padlých za druhé světové války apod. Díky podpoře Evropského fondu pro regionální rozvoj mohla být kniha přeložena i do češtiny, a byť pojednává především o dnes polské obci, zachycuje historii celého zdejšího regionu, proto si jistě najde i české čtenáře.

Anna Malchárková, Chudobky. Pověsti a báchorky z Hlučínska.

Ostrava 2018, 99 s.

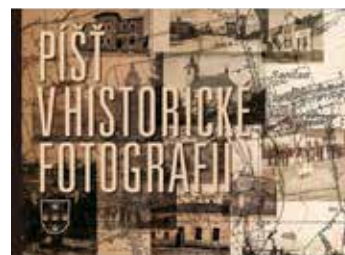
Nejnovější kniha autorky, jejíž tvorba je na Hlučínsku velmi oblíbená, se zabývá lidovou tvorbou. Je rozdělena na dvě části. První tvoří 20 pověstí, které jsou spojeny s konkrétními místy na Hlučínsku. Příběhy mají často reálný historický základ, ale dosud nebyly písemně zachyceny. Některé sahají až do 16. století, jako například případ údajného zmrtvýchvstání Maruše Tvorkovské z Kravař, k němuž došlo v Hlučině asi v roce 1597. Známa je také pověst o Hodinovém dole u Strahovic, která se stala i podkladem pro obecní znak této obce. Druhá část knihy představuje 14 báchorek, v nichž se často objevuje na Hlučínsku rozšířená postava vodníka. Kniha je vybavena ilustracemi Daniely Židkové.

Jiří Neminář a kolektiv, Píšť v historické fotografii.

Píšť 2018, 174 s.

Při příležitosti kulatého výročí 790 let od první doložené písemné zmínky o obci připravil autorský kolektiv pod vedením Jiřího Nemináře obrazovou publikaci zachycující proměny obce v uplynulých 120 letech. Úvodní text seznamuje čtenáře se stručnými dějinami

Píště, a to především ve sledovaném období. Kniha je strukturována podle jednotlivých částí obce, přičemž úseky jsou často označeny

nebo lidovými názvy. Každou část uvádí letecká mapa s čísly snímků, což usnadňuje lokalizaci jednotlivých fotografií. Dlouhý seznam poskytovatelů fotografií dokládá pečlivou přípravu publikace, která se tak stala obrazovou kronikou obce. Autoři měli možnost čerpat rovněž z různých kronik a pamětních knih.

Vilém Plaček – Magda Plačková, Sudice 1238–2018

Sudice 2018, 623 s.

Nejnovější kniha manželů Plačkových je věnována obci Sudice. Má podobnou strukturu jako dřívější práce tohoto zkušeného autorského páru. Kniha je rozdělena do deseti oddílů, které se dotýkají jednotlivých historických etap. Zlomovým mezníkem je pochopitelně rozdělení Slezska v polovině 18. století. Samostatné části jsou věnovány sudické farnosti a proměnám struktury zdejšího obyvatelstva. Pohled do dějin obce je doveden až do současnosti. V příloze se čtenář může seznámit se zajímavou historií zdejší Arendy. Závěr publikace tvoří barevné obrazové přílohy dokreslující život v Sudicích v nejnovějším období.

Co se jedlo a pilo na Hlučínsku II.

Eva Peterková

8 / 2018 / 2

Šimlena nebo také šivulena

Jeden kelímek povidel, 1l mléka, 15 dkg moučkového cukru, 1 šlehačka, 1 vanilkový cukr

Všechno smícháme dohromady a podáváme s kynutým knedlíkem.

Štírka

1l mléka, 20 dkg hrubé mouky, 2 vejce, 4 dkg másla, 6 dkg cukru, kompot, sůl

Na vál prosijeme mouku, přidáme vejce, osolíme, vypracujeme tuhé těsto, které nastroháme přes lžičkově

struhadlo. Strouhání necháme asi 20 minut proschnout a potom vkládáme do vařícího přisoleného mléka a za stálého míchání vaříme asi 10 minut. Nakonec přidáme čerstvé máslo. Uvařené jídlo pocukrujeme, dáme do kompotových misek a necháme vychladnout. Po vychladnutí vyklopíme obsah misek na talíř, ozdobíme ovocem nebo sirupem, případně šlehačkou. Můžeme také konzumovat teplé, podobně jako krupičnou kaši.

Bigos

Toto jídlo se jedlo ve Slezsku, ale také v Polsku a bylo velmi oblíbené u našich předků.

1 kg kysaného zelí, 1 kg syrového zelí, 1 cibule, $\frac{3}{4}$ kg masa (telecího, hovězího, vepřového, drůbežího), $\frac{1}{4}$ kg uzeného masa a salámu, 5 dkg slaniny, $\frac{1}{4}$ l bílého vína, špetka papriky nebo pepře.

Kysané zelí drobně posekáme a stejné množství syrového zelí nakrouháme. Do kysaného zelí přidáme sklenici hovězí polévky a vaříme asi 1,5 hodiny, syrové zelí zalijeme trochou vařící vody, scedíme, vložíme do jiné nádoby, opět troškou vařící vody podlijeme a vaříme tak, dlouho, až je měkké. Pak oba druhy zelí smícháme, osolíme, přidáme drobounce pokrájenou, na slanině osmaženou cibuli, drobně nakrájené maso, které jsme předem udusili, a co nejdůležitější, kousek libového uzeného masa a salámu (ale bez česneku), všechno na drobné kostičky pokrájené. Přidáme špetku papriky nebo pepře, zalijeme sklenicí vína a ještě půl hodiny pod pokličkou vaříme. Ještě chutnější je bigos, když se druhý den dolije znovu troškou vína a ohřeje, a stejně i na třetí den. Teprve pak se má jíst.

Zprávy z činnosti muzea a Společnosti přátel Muzea Hlučínska

8 / 2018 / 2

Druhá polovina roku 2018 se na Hlučínsku nesla ve znamení 700. výročí vzniku opavského vévodství. Jelikož toto významné jubileum zapadlo v konkurenci oslav sta let československé republiky, stalo se Muzeum Hlučínska přední institucí, která upomínala na slezské výročí a odkaz opavských Přemyslovců. V roce 2018 si totiž připomínáme také 740 let od tragického úmrtí Přemysla Otakara II. a 700 let od smrti jeho nemanželského syna Mikuláše Opavského. Proto byla v Muzeu Hlučínska otevřena v závěru srpna dvojjazyčná Přemysl Otakar II., zakladatel Hlučina a jeho dědicství / Král rytíř a zakladatel, která měla přiblížit veřejnosti osobnost železného krále, stejně jako problematiku opavských Přemyslovců. Od partnerských muzeí byla pro hlučínskou výstavu zapůjčena řada autentických exponátů, především archeologických nálezů jako je kuchyňská keramika, komorové kachle, středověké zbraně a předměty denní potřeby. K nejzajímavějším exponátům patřil klíč z hradu Landeka a kompletně dochovaná drátěná košile. O pravou senzaci se postaral rituálně zlomený meč posledního příslušníka rodu Valentina Hrbatého, který však byl z polské Ratiboře zapůjčen na pouhý týden mezi 21. až 30. zářím. Nikdy dříve se podobně významný artefakt do Hlučina nedostal.

Výstava byla zahájena velkolepou vernisáží, na které se podílel také Ústav lázeňství, gastronomie a turismu

Instalace unikátní drátěné košile na přemyslovské výstavě.
Foto Muzeum Hlučínska

Slezské univerzity. Díky jeho specializaci na retrogastronomii mohli návštěvníci ochutnat pokrmy, které se podávaly v období pozdního středověku. Ojedinelý kulinářský zážitek doprovodila fundovaným výkladem profesorka Irena Korbelářová a zasvětila tak přítomné do tajů servírovaných jídel, stejně jako do dobových stravovacích návyků. Z doprovodných akcí následovala přednáška Davida Radka ze Slezské univerzity, který představil dějiny opavských Přemyslovců a jejich nejvýznamnější představitele. Vedlejší linii slavného rodu byl věnován i tradiční zájezd muzea a společnosti přátel, který tentokrát směřoval po jejich rodových sídlech a významných stavbách. Na trase tedy nechyběla

Vernisáž byla doplněna také komentovanou ochutnávkou středověkých pokrmů. Foto Muzeum Hlučínka

První přednáška z cyklu *O Hlučínsku s odstupem* překvapila hojnou mírou posluchačů. Historii regionu před rokem 1920 představil archivář Zdeněk Kravar. Foto Muzeum Hlučínka

Ratiboř, Hradec nad Moravicí ani Opava. Díky fundovanému výkladu se návštěvníci dozvěděli spoustu nových informací např. o opevnění Opavy, či zeměpanského hradu Hradce, ale shlédli také neznámé fresky v kostele sv. Václava nebo v kapli sv. Kříže. Závěr výstavy patřil Ondřeji Haničákovi, který si připravil přednášku na téma středověkých měst.

V závěru roku 2018 zahájilo Muzeum Hlučínka ve spolupráci se společností přátel muzea také tříletý cyklus přednášek, který vyvrcholí v roce 2020 během výročí sta let od vzniku Hlučínka. První díl přednáškového seriálu je věnován dějinám regionu před rokem 1920. Úvodní přednáška se konala 29. listopadu v Bolaticích

a postupně s přednáškou zavítáme téměř do všech obcí. Napoprvé zaznamenala akce značný úspěch, o čemž svědčí 75 osob, které dorazily do bolatického kulturního domu. Přednáškovou činnost ukončil

Účastníci zájezdu po stopách opavských Přemyslovců. Foto Muzeum Hlučínka

Podívali jsme se do interiérů, kam se člověk běžně nedostane. Foto Muzeum Hlučínka

10. prosince docent Jiří Siostrzonek, který se v Červeném kostele zamýšlel nad proměnou české společnosti, jejich hodnot a návyků. Akci se podařilo vtisknout odlehčený charakter, a to díky značné míře nadsázky, stejně jako díky promítání krátkých filmových ukázek.

Slezská tour „Zmizelých Sudet“

Sudety představují v české společnosti stále poměrně kontroverzní téma. Jsou symbolem zmaru, neporozumění, odplaty a úpadku. Vesměs převažuje jejich negativní vnímání, aniž bychom připustili komplexnější pohled a mnohost přístupů. Sudety jsou přitom také nemalou příležitostí, ať již pro budování porozumění mezi Čechy a Němci, stejně jako pro návrat života do odlehlých a vyloučených pohraničních lokalit. Proměnu krajiny a sídel dříve německojazyčných regionů mapuje výstava občanského sdružení Antikomplex, jež si klade za cíl otevřít diskusi nad touto problematikou a podněcovat hlubší zamýšlení.

Srovnání fotografií z dob, kdy v Sudetech převážně žili německy mluvící obyvatelé, se současnými pohledy na tatáž místa názorně ukazuje, co se stane s prostorem, který opustí lidé. Toto srovnání lze chápat i jako studijní materiál pro pozorování proměn kulturní krajiny. Výstava koluje koluje po českých zemích již více než 10 let a během letní sezony 2018 zavítala péčí Muzea Hlučínka do Slezska. Postupně tak byla nainstalována na Základní škole v Píšti, v Zámeckém muzeu v Kravařích, na Gymnáziu Josefa Kainara v Hlučíně, v Kulturním domě Hlučín a na Základní škole Hlučín-Rovniny.

Píšť (k roku 1228 zmiňována jako Pieshc, 1349 Pyschen, 1771 Pysecz, 1870 Pyšt; něm. Pyschcz/Sandau) leží v severovýchodní příhraniční části Opavska v mírně zvlněné zemědělské krajině Hlučínské pahorkatiny, asi 9 km severně od města Hlučína. Obcí protéká potok Doubravka.

Stopy činnosti člověka nalezené na katastru obce pocházejí již z mladší doby kamenné. Ves se poprvé připomíná v privilegii Přemysla Otakara I. pro velehradské cisterciáky z roku 1228. Ve výčtu klášterních statků je uvedena také Píšť. Centrem cisterciáckých majetků na Opavsku, které spravoval hofmistr, byly Stěbořice. Do kompetence hofmistra spadala tedy i Píšť. Z opavského rejstříku mostného z roku 1349 vyplývá, že Píšť náležela k velkým vsím (poddaní, včetně fojta, měli k dispozici 61 lánů, tzn. cca 1464 ha půdy). Již ve středověku došlo ke zřízení farnosti. V roce 1439 zastavili cisterciáci osadu pánům z Tvorkova a v roce 1467 Birkům z Násilé (v té době zde byly 2 mlýny), poté v Píšti registrujeme Jana Bělíka z Kornic (1480) a počátkem 16. století Bernarda ze Zvole. V roce 1520 bylo Bernardovi intabulováno píšťské fojstství s tvrzí (zanikla beze stopy), mlýnem, krčmou a dvorem. Ves se stala součástí hlučínského panství, jehož majitelé Bruntálští z Vrbna vedli v polovině 16. století spor o Píšť s velehradským opatem. V roce 1625 koupil Píšť od Václava z Vrbna a na Hlučíně Bernard Lichnovský z Voštic a ves byla přičleněna k panství Chuchelná. Pro velké zadlužení Lichnovského začali v Píšti hospodařit věřitelé. Jejich tvrdý postup vůči poddaným vedl v roce 1635 ke vzpouře zdejších sedláků a zbíhání ze vsi. Ta velmi utrpěla za třicetileté války, k roku 1641 se o ní hovoří jako o pusté. Ve 20. letech 18. století bylo v Píšti 34 sedláků, 24 zahradníků, 4 mlynářů, 10 domkářů, 4 mlýny, krčma, 2 rybníky, dvůr, 11 zahrad. V roce 1740 ves vyhořela. Píšť se v roce 1742 stala součástí Pruska. V roce 1793 evidujeme v osadě 37 sedláků, 28 zahradníků, 12 domkářů a celkem 399 obyvatel. V obci působil smírčí soudce i pro okolní obce. Od roku 1874 existoval v obci matriční úřad a byla zde pošta. K připojení vsi k Československu došlo v roce 1923. Tehdy bylo v obci 205 domů. K roku 1928 se v Píšti uvádí četnická stanice, odbočka celního úřadu, oddělení pohraniční finanční stráže, poštovní a telegrafní úřad, výroba cementového zboží, výroba cukrovínek, prodejna drůbeže, ovoce a zeleniny, 6 prodejen se smíšeným zbožím, 3 hostince, 2 koláři, 2 kováři, 2 krejčí, 2 krejčové, 4 mlynářů, 3 obuvníci, 2 pekaři, pokrývač, porodní asistentka, 3 stolaři, 2 řezníci, 2 sedláři a zednický mistr. V obci byla spořitelna

a hospodařilo zde 76 rolníků. V té době (1928–1929) proběhla elektrifikace vsi. V letech 1938–1945 byla Píšť začleněna jako součást „Altreichu“ k Říši. K osvobození obce došlo 20. 4. 1945 (ves silně poškozena).

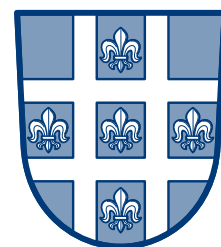
Dřevěná farní škola se připomíná k roku 1719 (později rozšířena), nová školní budova byla postavena v roce 1797 na místě staré. V roce 1838 se realizovala výstavba další budovy (přestavěna v roce 1865). Od roku 1923 zde fungovala česká škola, v roce 1929 došlo ke zřízení měšťanské školy (vyučování zahájila v roce 1930). V roce 1985 byla provedena přístavba a oprava školních budov.

V obci působil spolek vojenských vysloužilců, několik náboženských spolků, v roce 1911 vznikl německý hasičský sbor, v roce 1935 český hasičský sbor. V meziválečném období tu dále působily hospodářský spolek (1923), jednota Orla (1924), odbor Matice osvěty lidové, pěvecko-divadelní spolek Tyl (1923), konzumní spolek Budoucnost (1923), německý sportovní a tělovýchovný spolek (1927), místní odbočka Kulturverbandu (1928), německý smíšený pěvecký sbor (1929).

Obec se může pochlubit barokním farním kostelem sv. Vavřince z roku 1743 (mariánské poutní místo – v kostele je uctíván obraz Panny Marie Čenstochovské z 18. století), kaple sv. Jana Nepomuckého pak pochází z konce 19. století.

Výběr z literatury:

Kolektiv autorů, *Pozdrav z Hlučínska*, Opava 1995, s. 155–158.

Rozloha: 15,68 km²
Průměrná nadmořská výška: 213 m
Počet obyvatel: 2128 (2018)

V rámci oslav 20. výročí Čs. republiky
odevzdá okresní zastupitelstvo v Hlučíně hraničářskému pluku

PLUKOVNÍ PRAPOR

ve dnech 10. a 11. září 1938

268.

Protektor slavnosti prezident republiky Dr. Edvard Beneš
Předseda čestného výboru ministr národní obrany Fr. Machník

Pořad:

V sobotu 10. září 1938:

- 16 hod. Přibití praporu na žerd v sále voj. zátíši.
- 17 hod. Koncert voj. hudby na náměstí Masarykově.
- 20 hod. Slavnostní akademie v sále hotelu Kochař.
- 22 hod. Slavnostní večerka.

V neděli 11. září 1938:

- 6 hod. Slavnostní budíček.
- 7³⁰ hod. Polní mše na Masarykově nám., oslavuje J. M. biskup J. Stavěl.
- 9⁰⁰ hod. Přehlídka vojska a korporací, odevzdání praporu, připnutí stuh a slavnostní pochod pluku.
- 15 hod. Vztýčení státní vlajky;
veřejné vystoupení vojska a tělovýchovných korporací.
- 17 hod. Lídová veselice. — 20 hod. Taneční zábava.

Stuhy na prapor připnou: Obecní zastupitelstvo v Koblově. — Jednota čs. Orla v Hlučíně. — Jednota čs. Obce legionářské v Hlučíně. — Starostenský sbor okresu hlučinského. — Hasičská župní jednota hlučinská. — Obecní rada v Hrabyni. — Okresní jednota živnostenských společenstev pro politický okres hlučinský. — Městská rada v Hlučíně. — Tělocvičná jednota Sokol v Hlučíně. — Dělnická tělocvičná jednota v Hlučíně. — Svaz čs. důstojnictva - odbočka v Moravské Ostravě. — Odbočka Slezské Matice osvěty lidové v Hlučíně. — Svaz amatérských sportovních klubů v Moravské Ostravě.

Hudba pěšího pluku 15 - dirigent nadporučík K. Vaňouček.

Tomáš Brzdava